

פרק 3

התפתחויות עיקריות במערכת ההשכלה הגבוהה – לקט נתונים

- אחוז המתחילים ללמוד לקראת תואר ראשון מתוך שנתון ממוצע של גילאי 20-24, לאחר עלייה רצופה במדד זה מאז תש"ן;
- סה"כ הסטודנטים שלמדו באוניברסיטאות בתשס"ה לעומת תשס"ד, המורכב מירידות במספר הסטודנטים בשנה א', במספר הסטודנטים דנטים לתואר הראשון ובמספר הסטודנטים לתואר שני. זוהי הירידה הראשונה בכלל מספר הסטודנטים באוניברסיטאות מאז קום המדינה;
- מספר הסטודנטים שנה א' בלימודי מדעי הטבע והטכנולוגיה בשנים תשס"ד ותשס"ה לעומת תשס"ג ולעומת השיא שהושג בתשס"ב;
- מספר הסטודנטים החדשים שנרשמו ללימודי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה בתשס"ד ובתשס"ה לעומת תשס"ג.

כאמור, בפרק זה אנו מציגים את כל הנקודות הנ"ל במסגרת דיון מקיף על ההתפתחויות במערכת ההשכלה הגבוהה. דיון זה כולל גם סעיף מיוחד ומורחב של ממצאים בנוגע להיבטי החברתיים של ההשכלה הגבוהה, הסוקר את תרומתה של המערכת לקבוצות אוכלוסייה חדשות אשר הרחבת הנגישות להשכלה אפשרה את כניסתן למערכת. כמו כן, אנו ממשיכים בפרסום ממצאים עיקריים ומעודכנים על בוגרי תשס"ב מתוך סקרי שביעות רצון של בוגרים הנערכים באמצעות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כחלק מהיערכות ות"ת לקידום נושא איכות ההוראה והשירות לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה המתוקצבים על ידי ות"ת.

שנות הלימודים תשס"ד ותשס"ה הנסקרות בדו"ח זה אופיינו בהמשך ההאטה בהתרחבות מערכת ההשכלה הגבוהה ואף בנסיגות אבסולוטיות ויחסיות בנתוני מפתח של המערכת. שנים אלה הן שנות מפנה בהשכלה הגבוהה, שכן במרבית שנות העשור הקודם עמדה המערכת בסימן הרחבה מקיפה ומשמעותית בכל מרכיביה.

מאז תחילתו של העשור הנוכחי עומדת מערכת ההשכלה הגבוהה בסימן קיצוצי התקציב שהושתו עליה המתבטאים, בין היתר, בהגבלה משמעותית של מספר הסטודנטים אותו יכולה ות"ת לתקצב ועל כן מוגבלת גם יכולתם של המוסדות להשכלה גבוהה המתוקצבים ע"י ות"ת להיענות לקליטת הביקוש ללימודים אקדמאיים.

בשנים האחרונות ובמיוחד בתשס"ה אנו עדים למספר תופעות, שנציין כאן ושנפרט בפרק זה, המצביעות על התייצבות בביקושים להשכלה גבוהה, אשר תלויה כנראה את התפתחות המערכת בשנים הקרובות. תופעות אלה מתבטאות בירידה בתחומים הבאים:

- מספר הזכאים לתעודת בגרות בכיתה י"ב בשנת תשס"ה;
- מספר התלמידים במכינות הקדם-אקדמיות ליד המוסדות להשכלה גבוהה בשנים תשס"ד ותשס"ה לעומת תשס"ג;
- מספר המועמדים ללימודי תואר ראשון וללימודי תואר שני באוניברסיטאות בתשס"ה לעומת תשס"ד;

3.1 זכאי תעודת בגרות

בלבד לעומת קצב גידול שנתי של 6.7% בשנים תשנ"ח-תשס"א. החל מתשס"ב ישנה ירידה גם במספרם של זכאי תעודת הבגרות האקסטרניים ומספרם ירד ל-1,666 בתשס"ד לעומת 2,440 בתשס"א.

תרומתם של נבחני המשנה למספר זכאי תעודת הבגרות נאמדת בשנים האחרונות ב-9,000-10,000 זכאים ולפיכך תורמים זכאים אלה תרומה משמעותית לשיעורי הזכאות לתעודת בגרות¹.

ההאטה בגידול במספר זכאי תעודת הבגרות האינטרניים, הירידה במספרם של הנבחנים האקסטרניים והיציבות במספרם של זכאי המשנה הביאו לכך שבשנים האחרונות הואט מאוד קצב הגידול במספר זכאי תעודת הבגרות, כך שבסה"כ גדל מספרם בין תשס"ג לתשס"ד בכ-1% בלבד.

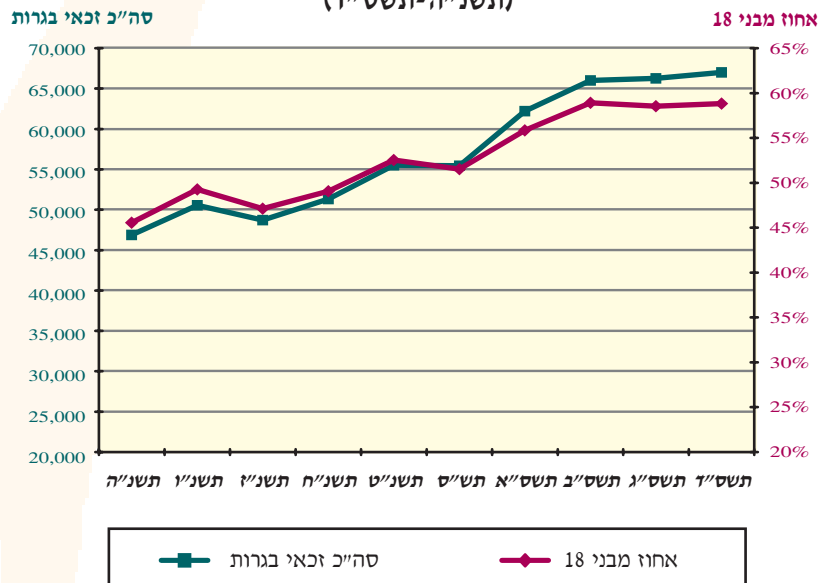
טרם קיבלנו את הנתונים מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על הזכאים האינטרניים בכיתה י"ב, הכוללים גם את התוצאות של מסיימי כיתה י"ב בתשס"ה שהשלימו בחינות במועד החורף תשס"ו. על-כן לא הצגנו כאן אומדן של כלל זכאי תעודת בגרות בתשס"ה. עם זאת, על-פי נתונים שפרסם גף הבחינות של משרד החינוך נראה שנמשכה ההאטה הני"ל בגידול מספר זכאי תעודת הבגרות בתשס"ה, ואולי אף חלה נסיגה במספרם. על-פי נתונים אלה, הנכונים לסוף קיץ תשס"ה (לאחר מועד ג'), חלה ירידה קלה במספר הניגשים לבחינות הבגרות, מ-84,300 בתשס"ד ל-84,000 בתשס"ה, וירידה של כ-3,500 במספר זכאי תעודת הבגרות – מ-54,250 ל-50,780 בהתאמה.

חשוב לציין כי העלייה המתמדת והמשמעותית באחוז הזכאים לתעודת

מספרם של זכאי תעודת הבגרות, המהווים את המקור העיקרי לסטודנטים לתואר ראשון, עלה מ-46,900 בתשנ"ה לכ-67,000 בתשס"ד, גידול של 43% על-פני התקופה. חלקם מתוך בני ה-18 גדל בשנים אלו מ-46% לכ-59%, בדומה לחלקם מבני ה-18 גם בתשס"ג. נוסף לזכאי הבגרות האינטרניים הנבחנים במסגרת לימודיהם בכיתה י"ב, כוללים נתונים אלה גם את זכאי תעודת הבגרות האקס-טרניים וכן אומדן של ות"ת לנבחני המשנה המשלימים את תעודת הבגרות בשנים שלאחר סיום כיתה י"ב.

בשלוש השנים האחרונות מסתמנת ירידה בקצב הגידול במספרם של זכאי תעודת הבגרות האינטרניים ובשנה האחרונה גדל מספרם ב-1.7%.

תרשים 3.1
זכאי תעודת בגרות ישראליים
(תשנ"ה-תשס"ד)

הנתונים כוללים את זכאי הבגרות האינטרנית, הזכאים שנבחנו במסגרת הבחינות האקסטרניות וכן את אומדן ות"ת לנבחני המשנה המשלימים את תעודת הבגרות בשנים שלאחר סיום כיתה י"ב. המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ואומדני מינהל ות"ת.

1. אומדן המבוסס על נתונים שהתקבלו מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

והיציבות בחלקם של אלה שלמדו במכללות להכשרת מורים. מאמצע שנות ה-90 ממשיכה מגמה זו, אם כי בצורה מתונה יותר. בשנת תשנ"ה למדו כבר מחצית מתלמידי המכינות במכינות שליד המכללות האקדמיות והאזוריות ובשנת תשס"ד הגיע חלקם של אלה ל-53.3% מתלמידי המכינות, זאת במקביל לירידה בחלקם של הלומדים במכינות האוניברסיטאיות, אשר בהן למדו בשנת תשס"ה כ-31% מכלל תלמידי המכינות. חלקם של התלמידים במכינות שליד המכללות להכשרת מורים מבין כלל תלמידי המכינות נע בתשס"ד סביב 20%, בדומה לחלקם בשנים האחרונות. לפירוט על המכינות הקדם-אקדמיות ראה פרק 6.2.

חלק מהעולים החדשים לומדים במכינות מיוחדות לעולים שליד האוניברסיטאות ואילו חלקם האחר, בעיקר כאלה שלמדו במוסדות להשכלה גבוהה בארץ מוצאם טרם עלייתם לארץ, מתחילים את לימודיהם באוניברסיטאות ללא מכינה. לפי נתוני מינהל הסטודנטים והתלמידים במשרד לקליטת העלייה הגיע לשיאו מספרם של הלומדים במכינות לעולים שליד האוניברסיטאות בשנת תשנ"א, בה למדו כ-2,700 תלמידים במסגרות אלה. מאז נמצא מספרם במגמת ירידה מתמדת ובתשס"ה למדו בהן 713 סטודנטים בלבד.

3.3 מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות

הנתונים לגבי מועמדים ללימודי תואר ראשון הקיימים ברשותנו בשלב זה מתייחסים אך ורק למועמדים באוניברסיטאות, ולאור ההתפתחויות

הבגרות מקבוצת הגיל הרלוונטית איננה מלווה בעלייה מקבילה באחוז הזכאים אשר עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות², המהווים את המקור העיקרי למועמדים ללימודים אקדמיים. על סמך הנתונים שהתקבלו מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הכוללת בנתונה גם את מועדי בחינות החורף הנערכות מדי שנה, אך לא את נבחני המשנה אשר הפכו לזכאים לאחר בחינות החורף או אשר שיפרו את ציוניהם, התייצב אחוז הזכאים העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות בשנים תשנ"ה-תשס"ד סביב ה-80%. משמעות הדבר היא שכ-20% מזכאי תעודת בגרות מחזיקים עדיין בתעודת בגרות אשר אינה מאפשרת את הגשת מועמדותם לאוניברסיטאות בשלב בו סיימו את לימודיהם התיכוניים ואת בחינות הבגרות.

3.2 מכינות קדם-אקדמיות ומכינות עולים

מקור חשוב נוסף למועמדים ללימודים במוסדות להשכלה גבוהה הוא מקרב הלומדים במכינות הקדם-אקדמיות, בהן ירד מספר הלומדים זו השנה השנייה ברציפות ל-12,300 בתשס"ה לעומת 14,046 תלמידים בתשס"ד ו-14,325 בתשס"ג. נסיגה זו חלה לאחר גידול מהיר בשנים תשס"א-תשס"ד³, והתייצבות סביב כ-10,800 תלמידים לאורך המחצית השנייה שנות ה-90.

המחצית הראשונה של שנות ה-90 לוותה בירידה מתמדת בחלקם של תלמידי המכינות במוסדות האוניברסיטאיים מבין כלל תלמידי המכינות, לעומת הגידול בחלקם של אלה שלמדו במכינות שליד המכללות האקדמיות והמכללות האזוריות

2. דרישות הסף של האוניברסיטאות מתייחסות לתעודת בגרות הכוללת את המקצועות: אנגלית ברמה של 4 יח"ל לפחות ומתמטיקה ברמה של 3 יח"ל לפחות.

3. נימוק המועלה להסביר את העלייה במספר התלמידים במכינות הקדם-אקדמיות והירידה שלאחר מכן, הוא ההיערכות של סטודנטים פוטנציאליים לשינוי שיטת הקבלה לאוניברסיטאות לשיטת ה"מצרף". שיטה זו, שהופעלה הלכה למעשה רק בשנת תשס"ד, נתנה העדפה בקבלה לציוני בחינות הבגרות על-פני הבחינה הפסיכומטרית ודחפה מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות לנסות ולשפר את תוצאות בחינות הבגרות שלהם, בין היתר, במסגרת המכינות הקדם-אקדמיות.

מבחינת תחומי הלימוד המבוקשים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות, אשר מאפשרים קבלת תמונה מסוימת לגבי שינויים בהעדפותיהם של המועמדים, עולים הנתונים הבאים: במספרם של המועמדים ללימודי המדעים הביולוגיים חלה עלייה משמעותית מכ-770 בשנת תשנ"ה ל-1,980 בשנת תשס"ה; מספרם של המועמדים במדעים הפיסיקליים הגיע לכ-1,065 בתשס"ה לעומת 590 בלבד בתשנ"ה; במקצועות ההנדסה והאדריכלות עלה מספרם של המועמדים מכ-3,000 בתשנ"ה לכ-5,020 בשנת תשס"ה. במקצועות המתמטיקה ומדעי המחשב נרשמה עלייה רצופה במספר המועמדים מכ-2,300 מועמדים בשנת תשנ"ה עד לשיא של 3,650 בתשס"א. החל משנת תשס"ב נרשמת ירידה במספר המועמדים שביקשו ללמוד תחום זה ובתשס"ה הגיע מספרם ל-1,950. מגמות אלה הן בין היתר תגובה לציפיות הסטודנטים לכניסתה של ישראל לעידן הביוטכנולוגי, כמו גם לביקוש הער בזמנו לעובדים בענף ההיי-טק ולמשבר העולמי אשר פקד את הענף בשנים שלאחר מכן. יש סימנים במשק שמשבר זה חלף, אך הדבר טרם השפיע על שינוי המגמה במספר המועמדים ללימודים במתמטיקה ובמדעי המחשב.

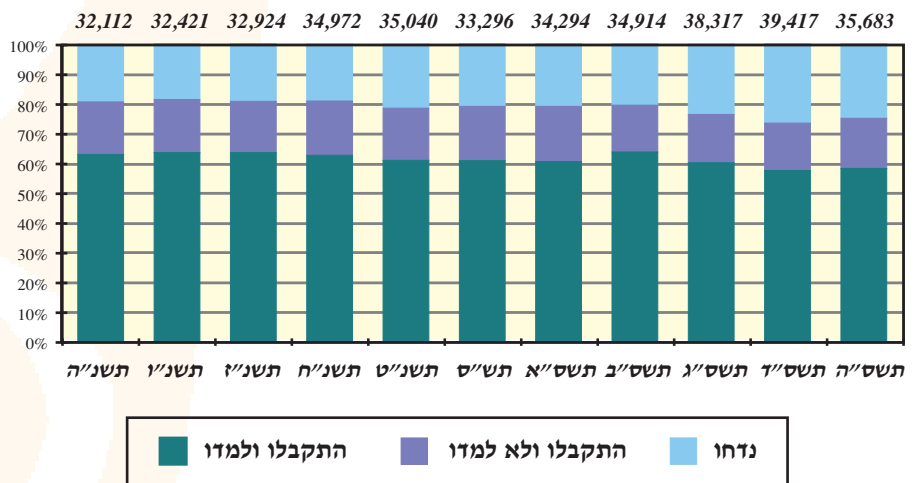
מספר המועמדים בכלל התחומים השייכים למדעי הרוח (ללא חינוך והכשרה להוראה), אשר ברובם המכריע עדיין נלמדים באוניברסיטאות בלבד, הגיע לשיא של כ-5,600 בשנת תשנ"ח. מאז נרשמה ירידה רצופה במספרם, שהגיע בתשס"ה ל-3,615.

שחלו במערכת ההשכלה הגבוהה בעשור שחלף, מבטאים נתונים אלה רק חלק הולך וקטן מהביקוש ללימודים אקדמיים.

מאז ראשית שנות ה-90 מאופיין מספרם של המועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות, באופן כללי, במגמת עלייה. בתשס"ג חלה עלייה משמעותית של 9.7% במספר המועמדים ללימודים באוניברסיטאות ובתשס"ד חלה עלייה נוספת של 2.9% ומספר המועמדים הסתכם ב-39,417; אך בשנת תשס"ה ירד מספרם ל-35,683, דהיינו מעט יותר ממספרם בתשס"ב⁴.

בהתאם למדיניותה של ות"ת, נע מספר המתקבלים והמתחילים ללמוד באוניברסיטאות מאז שנת תשנ"ה בין 21,000 ל-23,000 בשנה. על כן, העלייה במספר המועמדים ללימודים לוותה בירידה מתמדת באחוז המתחילים ללמוד ובעלייה באחוז הנדחים, כלומר באחוז מי שלא התקבלו לשום אוניברסיטה, אשר עלה מ-19% באמצע שנות ה-90 ל-25% בתשס"ה.

3.2 תרשים מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסיטאות, לפי תוצאות ההרשמה (תשנ"ה-תשס"ה)

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

4. גם כאן מועלה נימוק הנהגת שיטת ה"מצרף" בקבלת סטודנטים חדשים לאוניברסיטאות בתשס"ד כהסבר לעלייה במספר המועמדים בתשס"ד ולירידה לאחר מכן. ראה הערה 3 לעיל.

משפטים (2.8), עסקים ומדעי הניהול (2.1) והנדסה ואדריכלות (1.7). במדעים הביולוגיים נרשם יחס של 1.6 מועמדים ללומד, מדעי החברה (1.8), מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב (1.6), המדעים הפיסיקליים (1.3) ובמקצועות מדעי הרוח נרשם יחס של 1.5 מועמדים ללומד.

3.4 סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה

בשנת תשס"ה פעלו בישראל 60 מוסדות להשכלה גבוהה; בשבע האוניברסיטאות, 26 המכללות האקדמיות ו-26 המכללות להכשרת מורים למדו 205,565 סטודנטים. נוסף להם למדו 39,255 סטודנטים במסגרת האוניברסיטה הפתוחה, מהם 2,300 לקראת תואר שני⁵.

מספר הסטודנטים לכלל התארים גדל בתשס"ה ב-2.6% בלבד יחסית לתשס"ד, בהשוואה לכ-8% גידול שנתי ממוצע בשנים תש"ן-תש"ס. המשך ההאטה בגידול מספר הסטודנטים הוא ביטוי נוסף למצבה הכלכלי של מדינת ישראל בשנים האחרונות אשר הביא לקיצוצים נרחבים בתקציב ההשכלה הגבוהה, בין היתר באופן של האטה משמעותית בגידול מספר הסטודנטים.

אחד המדדים המקובלים לבחינת הנגישות להשכלה גבוהה הוא שיעור הסטודנטים החדשים המתחילים ללמוד במוסד להשכלה גבוהה מתוך שנתון ממוצע של בני 20-24, שהיא קבוצת הגיל בה מתחילים מרבית הסטודנטים ללמוד. בראשית שנות ה-90 עמד שיעור זה על 23%, הוא עלה בהתמדה ל-36% בתש"ס ובתשס"ד הגיע ל-43.6%. בתשס"ה ירד מדד זה לראשונה מאז תש"ן ל-41.8% (ראה תרשים 3.3).

במשך רוב שנות העשור הקודם היה מספר המועמדים ללימודי חינוך והכשרה להוראה בעלייה מתמדת. מספרם של אלה עלה מ-1,100 בראשית העשור עד לשיא של 1,900 בשנים תשנ"ח-תשנ"ט. מאז החלה ירידה רצופה במספרם, שהגיע ל-950 בתשס"ה.

מספר המועמדים ללימודי משפטים באוניברסיטאות הגיע לשיא של כ-3,100 בשנת תשנ"ד ומאז החלה ירידה רצופה במספרם עד לכ-1,800 מועמדים בסוף שנות ה-90. בשנים האחרונות מסתמנת שוב עלייה במספרם של המבקשים ללמוד לימודי משפטים באוניברסיטאות ומספרם הגיע לכ-2,190 מועמדים בתשס"ה. גם במינהל עסקים נרשמה ירידה רצופה במספר המועמדים, מ-1,725 בשנת תשנ"ה ל-1,375 בשנת תשס"ב. בשנים תשס"ג-תשס"ה נע מספר המועמדים בתחום זה סביב 1,700. את הירידה שהתרחשה בביקוש ללימודים בשני תחומים אלה באוניברסיטאות במחצית השנייה של שנות ה-90 ניתן ליחס, בין היתר, להפניית חלק ניכר מהביקוש למכללות שאינן מתוקצבות על-ידי ות"ת, אם כי אין בכך הסבר לעלייה במספר המועמדים בשנים תשס"ג-תשס"ה.

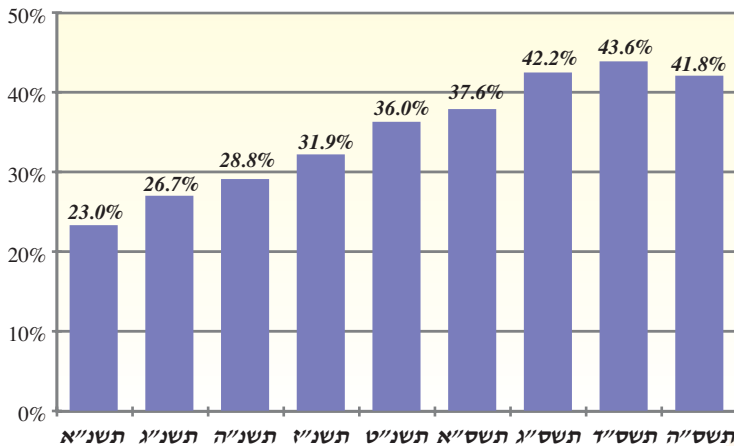
מספרם של המבקשים ללמוד רפואה בשנים תשס"ד ותשס"ה הגיע ל-1,700, לעומת כ-1,500 בתשס"ג.

על מנת לאמוד את עודף הביקוש בתחומים מסוימים, ניתן להסתכל על היחס בין מספר המועמדים למספר המתחילים ללמוד את אותו תחום לימודים.

בשנת תשס"ה עמד יחס זה על 1.7 מועמדים ללומד בכלל התחומים באוניברסיטאות. יחס גבוה ממנו נרשם בקרב המבקשים ללמוד לימודי רפואה (4.7), מועמדים ללומד, מקצועות עזר רפואיים (2.7),

5. לקט הנתונים המובא להלן אינו כולל את הסטודנטים שלמדו באוניברסיטה הפתוחה וזאת בשל אופי הלימודים המיוחד במסגרת זו. נתוני הסטודנטים באוניברסיטה הפתוחה ינותחו בפרק 3.7 בהמשך.

תרשים 3.3
אחוז המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה
מתוך שנתון ממוצע של בני 20-24
(תשנ"א-תשס"ה)

המקור: עיבוד מתוך נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

תואר שני גם במוסדות אלה בהתאם לתנאים אותם קבעה המלי"ג (ראה פרק 2.1.2.1). מרבית הסטודנטים הלומדים לתואר שני במכללות האקדמיות לומדים בתכניות במינהל עסקים המתקיימות במכללות אשר אינן מתוקצבות על-ידי ות"ת.

במספר הסטודנטים לתואר שלישי, לעומת זאת, נרשם גידול של 7.1% בין השנים תשס"ד-תשס"ה, ומספרם הגיע בתשס"ה ל-9,340 סטודנטים. כל הסטודנטים האלה לומדים באוניברסיטאות.

* * *

בשנת תשס"ה למדו באוניברסיטאות 124,430 סטודנטים לקראת כלל התארים, לעומת 124,805 בתשס"ד (כולל 8,540 הסטודנטים במסלולים האקדמיים של המכללות האזוריות שבאחריות אקדמית אוניברסיטאית); במכללות האקדמיות למדו 58,186 סטודנטים לקראת תואר ראשון ושני לעומת 53,719 בתשס"ד ובמכללות להכשרת עובדי הוראה, בהן החלו להתקיים גם לימודי תואר שני

להאטה שנכפתה על ות"ת בגידול במספר הסטודנטים יש, בין היתר, ביטוי במספר הלומדים בשנה ראשונה באחד המוסדות להשכלה גבוהה. מספרם של אלה ירד ב-2.8% בתשס"ה, ל-46,600 לעומת 47,940 בתשס"ד. תוצאה זו נובעת מירידה של כ-1,800 סטודנטים שנה א' באוניברסיטאות ושל כ-600 סטודנטים במכללות להכשרת מורים, אשר לא קוזזו על-ידי העלייה המתונה – של כ-1,200 – במספר הסטודנטים שנה א' במכללות האקדמיות. לשם השוואה, בשנות ה-90, שעמדו בסימן הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה, גדל מספר הסטודנטים שנה א' ב-8.3% בממוצע בשנה.

בשנת תשס"ה למדו בכלל המוסדות להשכלה גבוהה 155,895 **סטודנטים לקראת תואר ראשון**. מדובר בגידול של 2.9% בלבד בין השנים תשס"ד-תשס"ה, המבטא האטה משמעותית בגידול במספרם של הלומדים לתואר ראשון. לשם השוואה, בשנים תש"ן-תש"ס גדל מספר הלומדים לתואר ראשון ב-8.7% בממוצע לשנה.

מספר הלומדים לקראת תואר שני עמד בשנת תשס"ה על 38,980 לעומת 38,665 בתשס"ד, מהם 35,290 באוניברסיטאות, 3,220 במכללות האקדמיות ו-480 במכללות להוראה.

מספרם של הלומדים לתואר שני באוניברסיטאות ירד בין השנים תשס"ד-תשס"ה בכ-550 סטודנטים. בדומה להתפתחויות בלימודי התואר הראשון באוניברסיטאות, באה ירידה זו לאחר האטה ממושכת בגידול האוניברסיטאות שכן מספרם של אלה גדל בשנים תשנ"ח-תשס"ד ב-3.6% בלבד, לעומת גידול מהיר בשנים תש"ן-תשנ"ז של 7.7% בממוצע לשנה.

מאז תשנ"ט מתקיימים לימודים לקראת תואר שני במספר מכללות אקדמיות, וזאת בהתאם להחלטתה העקרונית של המלי"ג המאפשרת לימודי

לוח 3.1

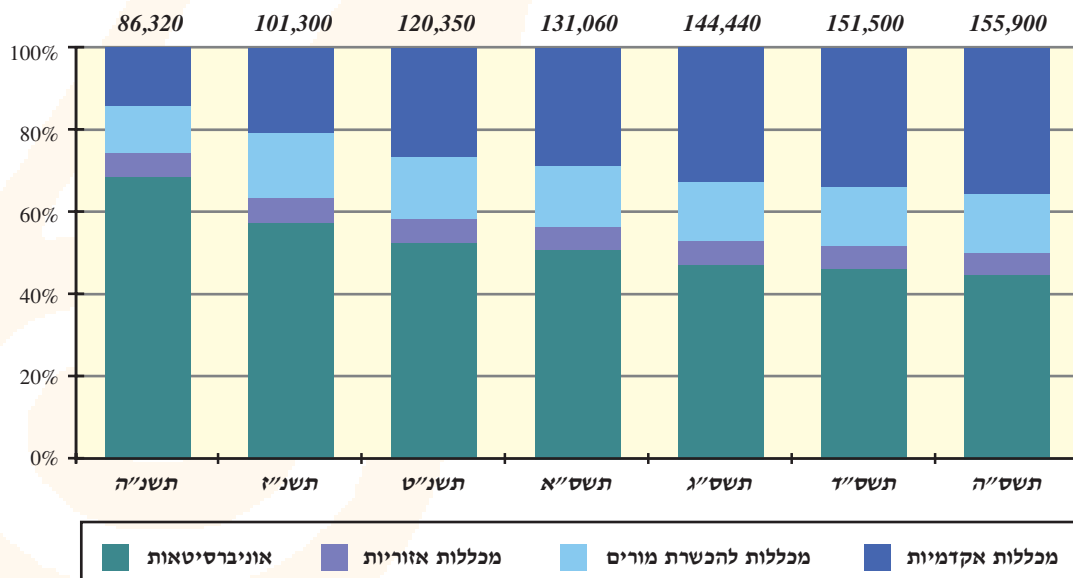
סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תואר (תשנ"ז-תשס"ה)

תשס"ה	תשס"ד	תש"ס	תשנ"ז	
205,565	200,401	166,155	135,900	כלל התארים – סה"כ
155,895	151,486	126,900	101,300	תואר ראשון – סה"כ
100.0	100.0	100.0	100.0	תואר ראשון – אחוזים
				למדו ב:
44.8	46.3	52.7	63.4	- אוניברסיטאות – קמפוס ראשי
5.5	5.6	5.7	6.0	- מסלולים אקדמיים באחריות אוניבר'
35.3	33.7	26.3	17.8	- מכללות אקדמיות
14.4	14.3	15.2	12.8	- מכללות להכשרת מורים
38,980	38,665	30,460	27,480	תואר שני – סה"כ
100.0	100.0	100.0	0.100	תואר שני – אחוזים
				למדו ב:
90.5	92.7	98.5	100.0	- אוניברסיטאות
8.2	6.9	1.5	-	- מכללות אקדמיות
1.2	0.4	-	-	- מכללות להכשרת מורים
9,340	8,720	6,650	5,810	תואר שלישי
1,350	1,530	1,690	1,310	תעודה

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

תרשים 3.4

סטודנטים לתואר ראשון, לפי סוג המוסד (תשנ"ה-תשס"ה)

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

החל מתשס"ד, למדו 22,973 סטודנטים לעומת 21,877 בתשס"ד.

ההתפתחויות שחלו במספרי הסטודנטים לפי התארים השונים והשינויים שחלו בהתפלגות הסטודנטים לתואר ראשון לפי סוג המוסד מתוארים בלוח 3.1 ובתרשים 3.4 לעיל.

בהתאם למדיניות ות"ת שנועדה, בין היתר, להגביר את הנגישות להשכלה גבוהה בקרב האוכלוסייה, גדל מספר הסטודנטים לתואר ראשון במכללות האקדמיות בשנים תשנ"ז-תשס"ה בקצב שנתי של 15% בממוצע, לעומת קצב הגידול באוניברסיטאות אשר הואט בתקופה זו לכ-1.4% בשנה. המכללות להכשרת מורים, המתוכננות והמתקצבות על-ידי משרד החינוך בהתאם לצרכיו בעובדי הוראה, גדלו בתקופה זו בקצב של 7.1% לשנה.

מדיניות זו של ות"ת, שבוצעה בין היתר באמצעות הפניית מרבית הביקוש ללימודי התואר הראשון

אל המכללות האקדמיות, הביאה לכך שחלקם של הסטודנטים הלומדים במכללות האקדמיות ובמכללות להכשרת מורים מבין הלומדים לתואר ראשון עלה מכ-31% בתשנ"ז ל-41.5% בתשס"ה והגיע ל-50% בתשס"ה. אם נסיף לסטודנטים אלה את מי שלמדו במסלולים האקדמיים במכללות האזוריות שבאחריות אחת האוניברסיטאות, יסתבר כי בתשס"ה למדו כבר כ-55% מבין הסטודנטים לתואר ראשון במכללות.

* * *

מאז המחצית השנייה של שנות ה-90 היינו עדים לנטייתם של הסטודנטים לתואר ראשון לפנות אל לימודי מדעי הטבע והטכנולוגיה לעומת הירידה בחלקם של מי שלמדו לימודי מדעי הרוח ומדעי החברה. התופעה באה לידי ביטוי מסוים בלוח 3.2 המתאר את השינויים בהתפלגות הסטודנטים מאז המחצית השנייה של שנות ה-90 בכל אחד מן התארים וכן בהסבר המופיע בהמשך.

לוח 3.2

סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תואר ותחום לימוד (תשנ"ו-תשס"ה)

תואר ראשון			תואר שני			תואר שלישי			
תשנ"ו	תשס"א	תשס"ה	תשנ"ו	תשס"א	תשס"ה	תשנ"ו	תשס"א	תשס"ה	
1995/6	2000/1	2004/5	1995/6	2000/1	2004/5	1995/6	2000/1	2004/5	
92,530	131,060	155,895	25,720	31,500	38,980	5,470	7,020	9,340	סה"כ - מס' מוחלטים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ - אחוזים
36.7	31.5	28.7	26.8	26.8	24.7	26.1	30.2	28.6	מדעי הרוח
29.7	25.0	29.0	41.6	40.8	39.3	11.1	15.8	17.5	מדעי החברה ומנע"ס
5.5	7.6	8.7	1.9	3.0	5.5	1.0	1.3	1.7	משפטים
5.0	5.0	5.3	9.2	8.9	9.1	5.2	4.8	6.0	רפואה ומקצועות עזר
11.1	13.7	10.1	10.9	10.3	12.2	43.6	37.4	36.0	רפואיים
0.8	0.6	0.6	1.7	1.4	1.4	3.7	3.1	2.6	מתמטיקה ומדעי הטבע
11.2	16.6	17.6	7.9	8.7	7.7	9.3	7.3	7.6	חקלאות
									הנדסה ואדריכלות

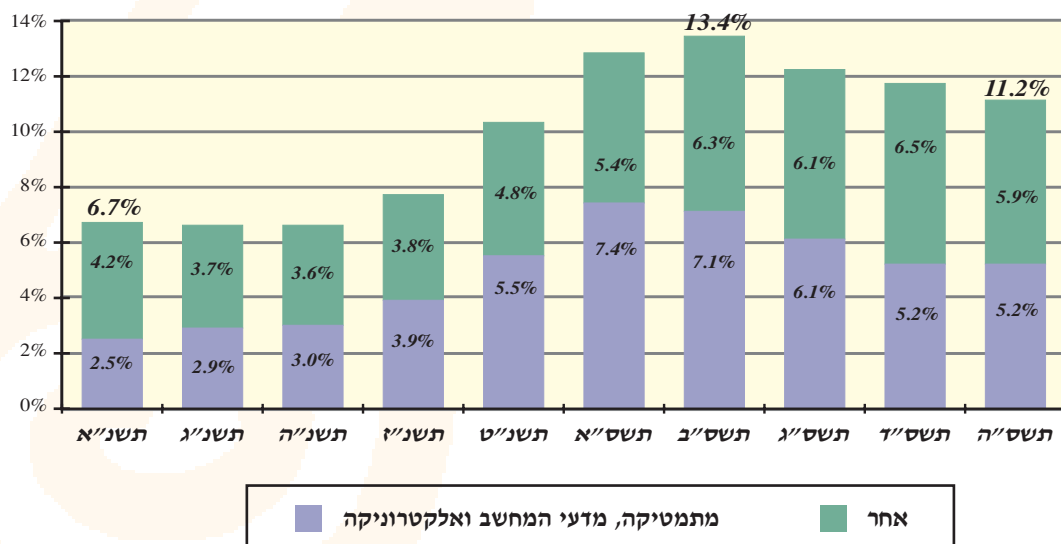
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הערות: הנתונים כוללים את הלומדים באוניברסיטאות, במכללות האקדמיות ובמכללות להכשרת מורים. הנתונים אינם כוללים את הלומדים באוניברסיטה הפתוחה.

הביקוש הער ללימודים במדעי הטבע והטכנולוגיה בא לידי ביטוי גם כאשר בוחנים את מספר הסטודנטים בשנה א' לתואר ראשון אשר פנו לאחד מתחומי מדעי הטבע והטכנולוגיה מתוך שנתון ממוצע של בני 20-24 – שהיא קבוצת הגיל הרלוונטית להתחלת לימודים במוסד להשכלה גבוהה. כפי שעולה מתרשים 3.5, עד אמצע שנות ה-90 התייצב שיעור המתחילים ללמוד מקצוע במדעי הטבע והטכנולוגיה על כ-6.5% משנתון ממוצע של בני 20-24. בשנים שלאחר מכן עלה שיעור זה בהתמדה ובקצב מהיר מאוד, כך שיותר משהכפיל את עצמו עד תשס"ב, בה הגיע לשיא של 13.4% מקבוצת הגיל הרלוונטית. מגמה זו היתה פועל יוצא של הביקוש הער מצד התעשייה לכוח-אדם אקדמי, בעיקר במדעי המחשב ובהנדסת אלקטרוניקה, ומפיתוחם של המוסדות החדשים אשר הרחיבו את יכולת הקליטה של המערכת ונענו לביקושי הסטודנטים שפנו למקצועות אלה. המשבר העולמי אשר פקד את

בתשנ"ו למדו כ-22% מבין הסטודנטים לתואר ראשון את אחד ממקצועות המתמטיקה, מדעי המחשב, מדעי הטבע או ההנדסה. חלקם של אלה עלה בהתמדה עד לשנת תשס"ב, בה עבר חלקם את ה-30%. המשבר העולמי אליו נקלע ענף ההיי-טק נתן את אותותיו במספר הסטודנטים אשר פנו לתחומים אלה. מאז תשס"ב, ירד מצד אחד מספרם של הלומדים מדעי המחשב ומדעי הטבע בכ-10%, מ-18,465 בתשס"ב ל-15,755 בתשס"ה ומצד שני עלה מספרם של הלומדים את מקצועות ההנדסה באותה תקופה בכ-10.5% – מ-24,665 ל-27,258. השינויים שהתרחשו בתחומים אלה, בין היתר בתגובה לתנודות שהתחוללו בשוק העבודה בשנים האחרונות, הורידו את חלקם של הלומדים לימודי מדעי המחשב ומדעי הטבע אל מתחת לחלקם במחצית העשור הקודם, כלומר 10.1% מכלל הלומדים לתואר ראשון, בעוד שחלקם של הלומדים לימודי הנדסה המשיך לעלות ונע סביב ה-18.0% בשלוש השנים האחרונות.

תרשים 3.5
סטודנטים שנה א' לתואר ראשון במדעי הטבע והטכנולוגיה
כאחוז משנתון ממוצע של בני 20-24
(תשנ"א-תשס"ה)

המקור: עיבוד מתוך נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

* * *

בשנת תשס"ה למדו ב-7 האוניברסיטאות 124,430 סטודנטים, מהם 78,450 (63.0%) לתואר ראשון (כולל 8,540 שלמדו במסלולים אקדמיים באחריות אוניברסיטאות), 35,290 (28.4%) לתואר שני, 9,340 (7.5%) לקראת תואר שלישי ו-1,350 (1.1%) למדו לימודי תעודה, בעיקר לקראת תעודת הוראה (ראה לוח נ.ז. 1. בנספח ז'). יחסית לתשס"ד ירד מספר הסטודנטים הכולל באוניברסיטאות בתשס"ה ב-0.3%, כאשר הגידול היחיד נרשם בקרב מספר הלומדים לתואר שלישי אשר גדל ב-7.1% זו השנה הראשונה מאז קום המדינה שחלה בה ירידה במספר הסטודנטים באוניברסיטאות.

במחצית הראשונה של שנות ה-90 עמד קצב הגידול באוניברסיטאות (ללא המסלולים האקדמיים הפועלים באחריות אקדמית של האוניברסיטאות) על כ-6.1% במוצא בשנה. בהתאם למדיניות ות"ת הואט קצב גידולן מן המחצית השנייה של שנות ה-90 ובין השנים תשנ"ז-תשס"ה הן גדלו ב-2.0% בלבד בשנה כפי שעולה מתרשים 3.6.

מבחינת תחומי הלימוד הנלמדים באוניברסיטאות עולה כי 30.5% מהסטודנטים לכלל התארים בתשס"ה למדו מקצוע מתחום מדעי החברה, כ-24.5% מתחום מדעי הרוח, 18% למדו מקצוע מתחום המתמטיקה ומדעי הטבע (כולל חקלאות), 13.7% למדו לימודי הנדסה ואדריכלות, כ-9.1% למדו רפואה או מקצוע עזר רפואי ו-4.2% למדו לימודי משפטים. ראה לוח נ.ז. 2. בנספח ז'.

ב-26 המכללות האקדמיות למדו בשנת תשס"ה כ-55,000 סטודנטים לקראת תואר ראשון, גידול של 7.6% לעומת תשס"ד. מבין 26 המכללות האקדמיות תוקצבו ע"י ות"ת 18 מוסדות, בהם למדו בתשס"ה 33,665 סטודנטים לתואר ראשון לעומת 31,230 בתשס"ד, גידול של 7.8% בשנה. בשנת תשס"ד תקצבה ות"ת כ-61% מהסטודנטים

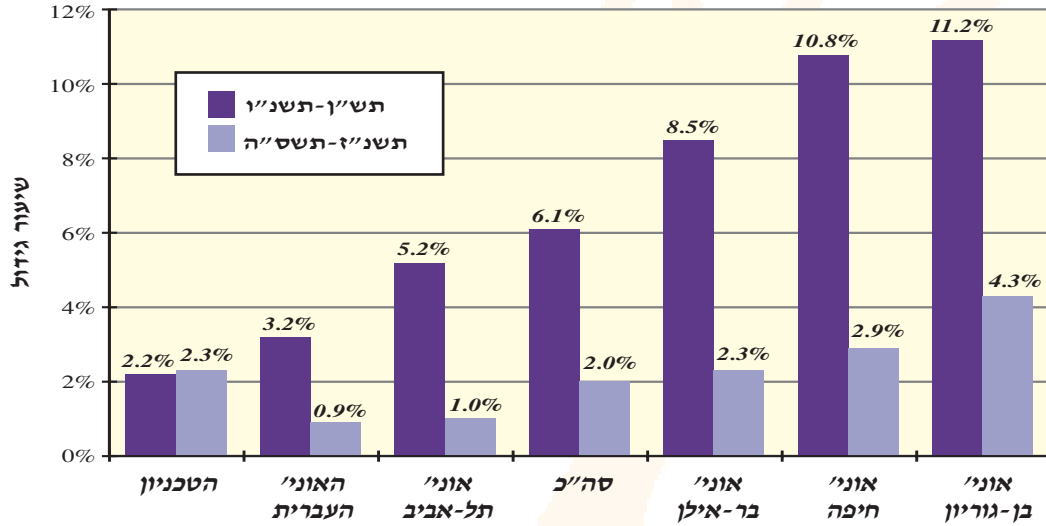
ענף ההיי-טק בשנים האחרונות התבטא כבר בנתוני הסטודנטים של תשס"ב – מספר הסטודנטים לתואר ראשון אשר התחילו ללמוד את תחומי המתמטיקה, מדעי המחשב והנדסת אלקטרוניקה ירד אבסולוטית, לראשונה מאז ראשית שנות ה-90, משיא של 7,950 סטודנטים בתשס"א לכ-7,700 בתשס"ב, אולם בשל העלייה במספר הסטודנטים שהתחילו לימודיהם בתחומים הקשורים בביו-טכנולוגיה ובתחומים נוספים, כמו: פיסיקה, כימיה, הנדסת מכונות, הנדסה אווירונאוטית, הנדסת תעשייה וניהול והנדסה ביו-רפואית, הגיע מספרם של מי שפנו ללימודי מדעי הטבע והטכנולוגיה ל-14,420 סטודנטים, שהיוו כאמור 13.4% מקבוצת הגיל הרלוונטית.

בשלוש השנים האחרונות חלו ירידות בשיעור הפונים ללימודי מדעי הטבע והטכנולוגיה בשנה א' והוא הגיע ל-11.2% בתשס"ה. בתשס"ה הסתכם מספר הסטודנטים שהחלו בלימודי מתמטיקה, מדעי המחשב ואלקטרוניקה ב-5,800 סטודנטים – ירידה של 12.4% יחסית לתשס"ג. מספרם של הפונים ללימודי מקצועות אחרים מתחום מדעי הטבע והטכנולוגיה בתשס"ה היה כ-6,600, בדומה לתשס"ג, כך שבסה"כ היה מספר הסטודנטים בשנה א' בתחומי מדעי הטבע והטכנולוגיה בתשס"ה כ-12,410, לעומת השיא של 14,420 שהושג בתשס"ב.

בשנים האחרונות ניכר גידול משמעותי במספר הסטודנטים לתואר ראשון במקצועות הקשורים בתחום הביוטכנולוגיה, גידול המעיד ככל הנראה על ציפייתם של הסטודנטים לכניסת ישראל לעידן הביוטכנולוגיה. מספרם של הסטודנטים בשנה א' אשר פנו למקצועות הקשורים לביוטכנולוגיה יותר משהכפיל את עצמו, מכ-1,020 בתשנ"ה ל-2,400 בתשס"ב. בשלוש השנים האחרונות – תשס"ג-תשס"ה – הואט הגידול גם בתחום זה ומספרם של הלומדים לימודי שנה א' בתחום הביוטכנולוגיה התייצב על כ-2,600.

תרשים 3.6

הגידול במספר הסטודנטים באוניברסיטאות (תש"ן-תשס"ה)

הנתונים אינם כוללים את הלומדים במסלולים האקדמיים במכללות האזוריות באחריות אקדמית של אוניברסיטאות.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הלימודים בהם מתרכזים הסטודנטים במוסדות אלו שונים לחלוטין מהפיזור הקיים של הסטודנטים בתחומים השונים במערכת המתוקצבת על-ידי ות"ת, הכוללת את שש האוניברסיטאות המקיימות לימודי תואר ראשון ואת 18 המכללות האקדמיות המתוקצבות על-ידי ות"ת. במוסדות שאינם מתוקצבים ע"י ות"ת ניתן בעיקר מענה למבקשים ללמוד את התחומים בהם ישנם עודפי ביקוש. במענה לביקושים הללו, המוסדות שאינם מתוקצבים על-ידי ות"ת פועלים מחוץ למסגרת התכנון והתקצוב של המדינה ועל-כן הם חופשיים לגבות שכר לימוד עפ"י שיקוליהם.

49% מהסטודנטים (10,450 סטודנטים) לתואר ראשון במוסדות שאינם מתוקצבים ע"י ות"ת למדו לימודי משפטים, לעומת 2.7% מהלומדים לתואר ראשון במערכת המתוקצבת, כולם באוניברסיטאות. כ-30% מהסטודנטים (6,340 סטודנטים) במערכת

לתואר ראשון שלמדו במכללות האקדמיות, לעומת 53% מהם בתש"ס ו-37% מהם בלבד בתשנ"ז. במכללות האקדמיות שתוקצבו ע"י ות"ת בתשס"ה למדו 41% מהסטודנטים לימודי הנדסה, כ-25% למדו את מקצועות מדעי החברה, 13% למדו לימודי אמנות ועיצוב, 10.3% למדו לימודי מינהל עסקים, 4.7% מדעי המחשב, 2.4% מקצועות עזר רפואיים ו-2.7% נוספים למדו בתחום המדעים הביולוגיים. נתונים מפורטים לגבי המוסדות המתוקצבים על-ידי ות"ת מופיעים בלוח נ.ז. 6. בנספח ז'. בששת המוסדות שאינם מתוקצבים ע"י ות"ת (המסלול האקדמי של המכללה למינהל, המכללה האקדמית נתניה, המרכז הבינתחומי בהרצליה, מכללת שערי משפט, המכללה האקדמית למשפטים, הקריה האקדמית קריית אונו), אשר לימדו לתואר ראשון בתשס"ה, נרשם גידול של 7.4% במספר הסטודנטים לתואר ראשון בין תשס"ד לתשס"ה ומספרם הגיע ל-21,320. תחומי

חקלאות והנדסה ואדריכלות אינם מתקיימים במוסדות שאינם מתוקצבים על-ידי ות"ת.

לוח 3.3 מסכם את נתוני הסטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות לפי תחום לימודים וגורם מתקצב. נתונים נוספים על הלומדים במכללות מוצגים בלוחות 7.2.1-8.2.1 שבנספח ז'.

שאיננה מתוקצבת על-ידי ות"ת למדו מינהל עסקים, לעומת כ-5.5% בלבד מהסטודנטים במערכת המתוקצבת. 17.9% מהסטודנטים לתואר ראשון במערכת המתוקצבת, למדו מקצוע מתחום מדעי הרוח ואת מקצועות האמנות והעיצוב, לעומת 1.5% בלבד במערכת שאיננה מתוקצבת על-ידי ות"ת. לימודי חינוך, רפואה, מקצועות עזר רפואיים, מדעים פיסיקליים, מדעים ביולוגיים,

לוח 3.3

סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות האקדמיות⁶, לפי תחום וגורם מתקצב (תשס"ה)

מהם:		סה"כ סטודנטים לתואר ראשון				
מכללות אקדמיות		אוניברסיטאות				
מהן: מתוקצבות ע"י ות"ת	סה"כ	מתוקצבות ע"י ות"ת	אינם מתוקצבים ע"י ות"ת	מהם: מתוקצבים ע"י ות"ת	סה"כ	
33,665	54,987	78,247	21,322	111,912	133,234	סה"כ – מס' מוחלטים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ – אחוזים
13.0	8.6	20.0	1.5	17.9	15.3	מדעי הרוח ומקצועות האמנות והעיצוב
0.3	0.2	3.1	-	2.2	1.9	חינוך והכשרה להוראה
25.4	22.0	26.0	16.7	25.8	24.3	מדעי החברה
10.3	17.8	3.4	29.7	5.5	9.4	עסקים ומדעי הניהול
-	19.0	3.9	49.0	2.7	10.1	משפטים
-	-	1.7	-	1.2	1.0	רפואה
2.4	1.4	7.5	-	6.0	5.0	מקצועות עזר רפואיים מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב
4.7	4.0	7.0	3.1	6.3	5.8	המדעים הפיסיקליים
-	-	3.9	-	2.7	2.3	המדעים הביולוגיים
2.7	1.6	5.2	-	4.5	3.8	חקלאות
-	-	1.2	-	0.8	0.7	הנדסה ואדריכלות
41.3	25.3	17.1	-	24.4	20.5	

6. הנתונים אינם כוללים את הלומדים במכללות להכשרת מורים, המתוקצבות על-ידי משרד החינוך.

3.5 לימודי התואר השני

3.5.1 מועמדים ללימודי תואר שני באוניברסיטאות

החל מתשס"ג קיימים ברשותנו נתונים הנאספים מדי שנה על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לגבי הביקוש ללימודי תואר שני באוניברסיטאות. בתשס"ה הגישו את מועמדותם ללימודי תואר שני באוניברסיטאות 18,002 מועמדים לעומת 19,452 בתשס"ד ו-18,500 בתשס"ג. כ-63.4% מבין המועמדים התקבלו ולמדו, לעומת 58.2% בקרב המועמדים לתואר ראשון, כ-13% התקבלו ולא למדו, לעומת 16.8% בקרב המועמדים לתואר ראשון ו-23% מהם נדחו, לעומת 25% בקרב המועמדים לתואר ראשון.

אחוז הנשים מבין המועמדים עמד על 57%. 67% מהגברים שהגישו מועמדותם התקבלו ולמדו, בעוד האחוז המקביל בקרב הנשים עמד על 61%.

מבין 11,415 המועמדים לתואר שני שהתקבלו ולמדו באחת האוניברסיטאות בתשס"ה, כ-79% סיימו את לימודי התואר הראשון באחת האוניברסיטאות בארץ. כ-13.2% הם בוגרי המכללות האקדמיות, כשמבין האוניברסיטאות חלקם הגבוה ביותר של בוגרי המכללות האקדמיות הוא באוניברסיטת בר-אילן – 25%. 3.3% מכלל המתחילים ללימוד תואר שני באוניברסיטאות הם בוגרי מכללות להכשרת מורים, 2% הם בוגרי האוניברסיטה הפתוחה ו-2.3% נוספים סיימו לימודים אקדמיים קודמים בחו"ל.

מספרם של המועמדים לתואר שני באוניברסיטאות ירד בכ-7.5% בין תשס"ד לתשס"ה. עם זאת, נרשם גידול במספר המבקשים להתקבל ללימודי משפטים (מ-1,650 ל-1,760 מועמדים), מדעי החברה (מ-4,163 ל-4,234 מועמדים) ומקצועות עזר רפואיים (מ-786 מועמדים ל-838).

בין תחומי הלימוד המבוקשים ללימודי תואר שני בתשס"ה ניתן למנות את התחומים הבאים⁷:

מינהל עסקים (2,405 מועמדים), חינוך (1,755 מועמדים), משפטים (1,700 מועמדים), מדע המדינה ויחסים בינלאומיים (1,089 מועמדים), מינהל כללי ומינהל ציבורי (876 מועמדים), עבודה סוציאלית (830 מועמדים), פסיכולוגיה (569 מועמדים) ומדעי המחשב (512 מועמדים).

היחס הממוצע בין מספר המועמדים ללימודי תואר שני למספר המתחילים בלימודים עמד בתשס"ה על 1.6, בדומה לזה הקיים בקרב המועמדים לתואר ראשון. עם זאת אין פערים גבוהים בין המבקשים ללימוד לבין המתקבלים ומתחילים ללימוד בין התחומים השונים בתשס"ה, כפי שאנו מוצאים בלימודי תואר ראשון. הפער הגדול ביותר נמצא בתשס"ה בחינוך והכשרה להוראה, שבהם היה היחס 2.2 מועמדים לכל מתקבל ולומד. הפער הנמוך ביותר נמצא בתשס"ה בתחום החקלאות, שבו היה היחס 1.2 מועמדים לכל מתקבל ולומד.

3.5.2 סטודנטים לתואר שני

מספרם של הלומדים לקראת תואר שני בתשס"ה הגיע ל-38,980 לעומת 16,400 בתש"ן, כלומר גידול של 138% על-פני התקופה כולה. 35,290 סטודנטים למדו בשנת תשס"ה לתואר שני באוניברסיטאות, 3,210 למדו במכללות האקדמיות בהן מתקיימים לימודי תואר שני החל מתשנ"ט ו-480 סטודנטים למדו לקראת תואר שני במכללות להכשרת מורים.

בשנים תש"ן-תשנ"ז, בהן התקיימו לימודי תואר שני באוניברסיטאות בלבד, גדל מספר הלומדים לתואר שני בקצב מהיר של 7.7% בשנה. בשנים תשנ"ז-תשס"ה הואט הגידול במספר הלומדים לקראת תואר שני ומספרם גדל ב-4.5% לשנה

7. הנתונים מתייחסים למועמדים שביקשו ללימוד את המקצוע המסוים בעדיפותם הראשונה.

סטודנטים – התייצבות הקשורה ככל הנראה להפניית חלק ניכר מהביקוש ללימודים אלה אל המכללות האקדמיות, ומשנת תשס"ג גם אל האוניברסיטה הפתוחה. בשנים אחרונות קיימת שוב ירידה מסוימת במספר הסטודנטים בעסקים ומדעי הניהול באוניברסיטאות ומספרם הסתכם בתשס"ה ב-5,840.

מספר הסטודנטים לתואר שני במשפטים עלה ל-2,030 בתשס"ה לעומת כ-1,735 בתשס"ד. מספרם של אלה עלה בקצב מואץ ומתמיד שכן באמצע שנות ה-90 למדו כ-400 סטודנטים בתחום זה, ומספרם בתשס"ה כבר יותר משהכפיל את עצמו יחסית לתש"ס, בה למדו 855 סטודנטים לימודי תואר שני במשפטים באוניברסיטאות.

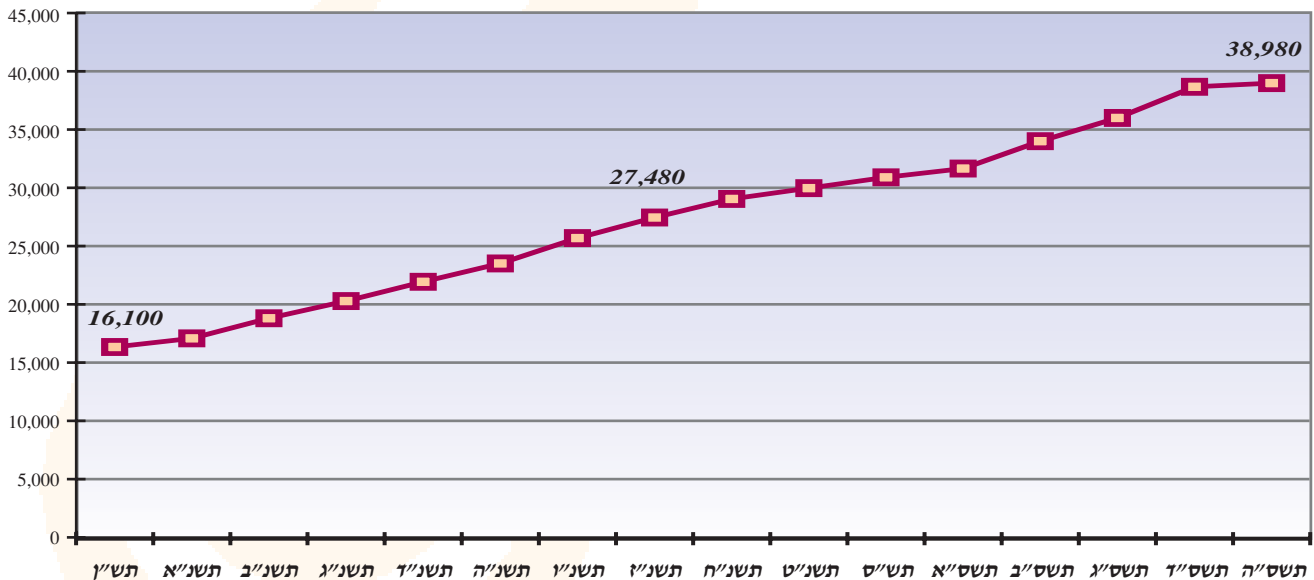
מגמה שונה מזו שהוזכרה לעיל התרחשה בקרב הלומדים לימודי תואר שני בביולוגיה. בשנים תש"ן-תשנ"ז גדל מספרם בקצב אטי של כ-2%

בלבד, כשהגידול באוניברסיטאות היה אף נמוך ממנו ועמד על 3.2% בשנה בלבד.

עיקר הגידול במספר הסטודנטים לתואר שני בתקופה תש"ן-תשנ"ז התרכז בשני תחומים: חינוך ועסקים ומדעי הניהול. מספר הסטודנטים לתואר שני בתחום החינוך וההכשרה להוראה הכפיל את עצמו בין השנים תש"ן-תשנ"ז, מכ-1,400 ל-2,800 סטודנטים בהתאמה. מדובר בקצב גידול של כ-10% בשנים תשנ"ז-תשס"ה נרשמה האטה משמעותית בתחום זה, כך שקצב הגידול בתקופה זו עמד על 1.9% בלבד לשנה ומספר הסטודנטים הגיע בתשס"ה ל-2,960.

מספר הסטודנטים בתחום העסקים ומדעי הניהול באוניברסיטאות היה בעלייה מתמדת עד לשיא של 6,600 בתשנ"ז, שאחריה החלה הירידה במספרם. מאז שנת תשס"א התייצב מספרם של הלומדים מינהל עסקים באוניברסיטאות סביב ה-6,000

3.7 תרשים סטודנטים לתואר שני (תש"ן-תשס"ה)

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בלבד לשנה, כשהגידול בכלל תחומי התואר השני עמד על 8.8% בשנה. מספרם נע בתקופה זו סביב 1,000 סטודנטים. לעומת זאת, מסתמנת בשנים האחרונות עלייה במספר הלומדים לתואר שני, כך שבתשס"ה הגיע מספרם בתחום הביולוגיה ל-1,960 סטודנטים. גידול זה נובע, בין היתר, מהגידול שחל במחצית השנייה של שנות ה-90 במספר הלומדים לתואר ראשון בביולוגיה, אשר הוכפל מכ-2,000 סטודנטים בתשס"ה לכ-4,100 בתשס"ה, ועל כן יש לצפות להמשך הגידול המהיר במספר הסטודנטים לתואר שני בביולוגיה בשנים הקרובות.

3.6 לימודי התואר השלישי

מספר הסטודנטים לתואר שלישי יותר משהכפיל את עצמו מאז תחילת העשור הקודם. בשנת תש"ן למדו כ-3,900 סטודנטים לתואר שלישי באוניברסיטאות ומספרם עלה בהתמדה ל-9,340 בשנת תשס"ה. כפי שצוין בסעיף 3.4, הגידול היחידי שנרשם באוניברסיטאות בין השנים תשס"ד לתשס"ה התרחש בלימודי התואר השלישי, בהם גדל מספר הסטודנטים ב-7.1%.

אחד השינויים שהתחוללו בקרב הלומדים לקראת תואר שלישי קשור בהתפלגותם של הסטודנטים בין שבע האוניברסיטאות. עד שנות ה-70 התרכזו מרבית הסטודנטים לתואר שלישי בעיקר בשלושה מוסדות – האוניברסיטה העברית בירושלים, הטכניון ומכון ויצמן למדע. בשלושת העשורים שלאחר מכן השתנה פיזורם של הסטודנטים לתואר שלישי, כשחלקם של המוסדות הנ"ל ירד בהתמדה וזאת במקביל לעלייה בחלקן של האוניברסיטאות האחרות. החל משנות ה-80 מתקיימים לימודי תואר שלישי גם באוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב ובעשור תש"ן-תש"ס היו בעיקר שתי אוניברסיטאות אלה ואוניברסיטת בר-אילן אשר גדלו במספר הלומדים בהן לתואר שלישי.

בשנת תשס"ה למד עדיין המספר הגדול ביותר של דוקטורנטים באוניברסיטה העברית (ראה לוח נ.ז. 1. בנספח ז'). אלה היוו 27% מכלל הסטודנטים לתואר שלישי, לעומת 46% מהם שלמדו בה בתחילת שנות ה-80. בטכניון למדו בתשס"ה 8.8% מהסטודנטים לתואר שלישי וגם חלקם היחסי של אלה נמצא בירידה מתמדת. שיעור דומה לזה שבטכניון למד באוניברסיטת חיפה, זאת לעומת 2% בלבד שלמדו באוניברסיטת חיפה בתש"ן. באוניברסיטת תל-אביב, השומרת פחות או יותר על חלקה היחסי במספר הדוקטורנטים, למדו כ-21% מהם בתשס"ה. עלייה משמעותית נרשמה בחלקה של אוניברסיטת בר-אילן, בה למדו כ-17% מהדוקטורנטים בתשס"ה לעומת 10% בלבד בתחילת שנות ה-90. באוניברסיטת בן-גוריון למדו 10% מהדוקטורנטים בישראל לעומת 4% בלבד בתש"ן. 7.4% מהדוקטורנטים למדו בתשס"ה במכון ויצמן לעומת כ-11% מהם בתש"ן.

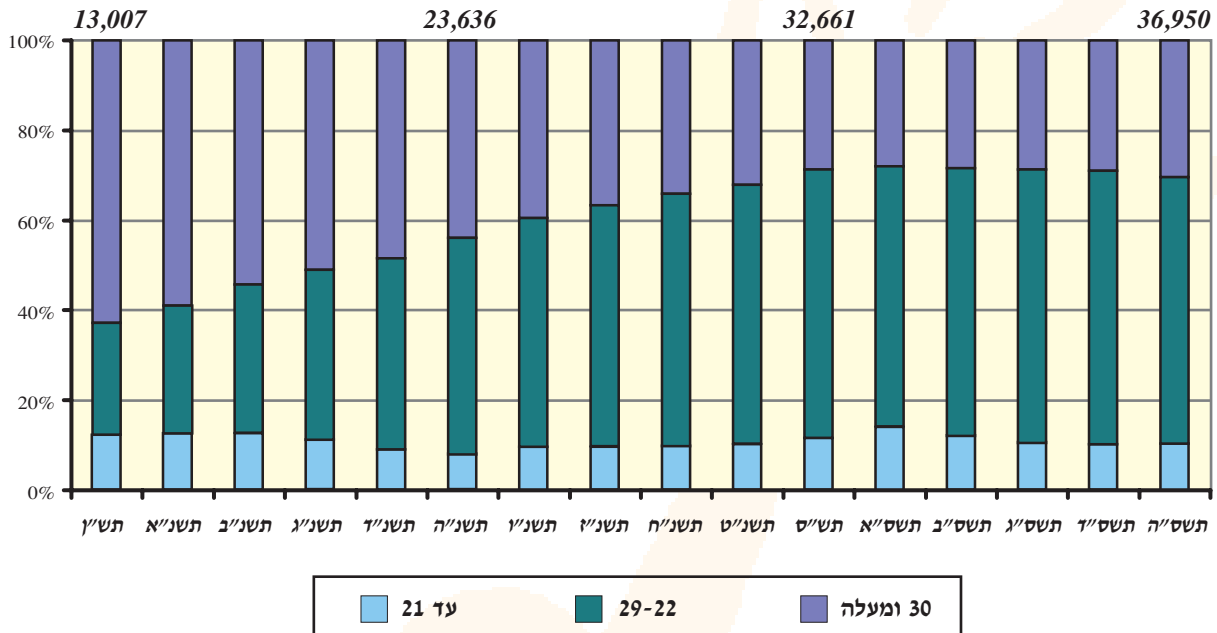
מבחינת תחומי הלימוד של הסטודנטים לתואר שלישי עולה כי בשנת תשס"ה למדו קרוב למחצית מהם (46%) מקצוע מתחום מדעי הרוח או החברה, לעומת 37% מהם בראשית שנות ה-80. במקביל לעלייה זו בתחומי מדעי הרוח והחברה, ירד חלקם של הלומדים מקצוע מתחומי המתמטיקה ומדעי הטבע, מ-44% בתחילת שנות ה-80 ל-36% בשנת תשס"ה.

3.7 סטודנטים באוניברסיטה הפתוחה

התרחבות מערכת ההשכלה הגבוהה במהלך שנות ה-90 לא פסחה אף על האוניברסיטה הפתוחה. לאחר עשור של יציבות במספר הלומדים במסגרתה החלה מסתמנת בתחילת שנות ה-90 תקופה של גידול מהיר במספר הנרשמים לקורסים לקראת תואר ראשון. בשנת תשס"ה למדו באוניברסיטה

תרשים 3.8

נרשמים למסלולים האקדמיים באוניברסיטה הפתוחה, לפי גיל (תש"ן-תשס"ה)

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בתחילת שנות ה-90 רק כ-37% מהסטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטה פתוחה היו בני פחות מ-30 ואילו בשנים האחרונות עלה חלקם של צעירים אלה לכ-70% מהלומדים – שיעור המתקרב יותר לזה המקובל בכלל המוסדות להשכלה גבוהה.

שינוי חשוב נוסף התרחש בקצב סיום לימודיהם של הסטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה. בעבר רק חלק מזערי מן הסטודנטים הלומדים במסגרת זו סיים את לימודיו וקיבל תואר ראשון. במהלך שנות ה-90 החלה מסתמנת מגמת עלייה בשיעורם של הסטודנטים הנמצאים בשליש האחרון של לימודיהם – מגמה שבישרה את העלייה שאנו עדים לה במספרם של מקבלי התואר הראשון כפי שיפורט בפרק 3.8 הדן במקבלי תארים מהמוסדות להשכלה גבוהה.

הפתוחה כ-36,950 סטודנטים לקראת תואר ראשון לעומת כ-13,000 בלבד שלמדו בה בתחילת שנות ה-90.

בשנים תשס"ד ותשס"ה נרשמו ירידות במספר הסטודנטים החדשים שהחלו ללמוד באוניברסיטה הפתוחה לעומת השנים שקדמו להן. בשנתיים האחרונות הסתכם מספר הסטודנטים החדשים לתואר ראשון בכ-11,100, לעומת כ-12,600 בשנה בשנים תשס"א-תשס"ג. עקב כך מספר הסטודנטים הכולל שלמדו בה לתואר ראשון ירד לראשונה מאז תחילת שנות ה-90, בכ-450 סטודנטים בתשס"ה יחסית לתשס"ג.

מרבית הסטודנטים הלומדים במסגרת זו לקראת תואר ראשון הם צעירים המגיעים ממרכז הארץ.

החל בשנת תשנ"ז החלו לימודים במסגרת האוניברסיטה הפתוחה גם לקראת תואר שני. בתשס"ה התקיימו לימודי תואר שני באוניברסיטה הפתוחה במדעי המחשב, לימודי דמוקרטיה, מחשבה ביו-לוגית, מינהל עסקים ולימודי חינוך במגמות טכנולוגיות למידה ומערכות למידה. מספרם של הסטודנטים הלומדים בתכניות אלה עלה בקצב מהיר מאוד – מכ-120 בתשנ"ז ל-2,300 בתשס"ה.

3.8 מקבלי תארים

בשנת תשס"ה העניקו המוסדות להשכלה גבוהה 50,306 תארים ותעודות אקדמיות, לעומת 47,400 בתשס"ד ו-45,188 בתשס"ג. כ-61% מתארים אלה הוענקו על-ידי האוניברסיטאות, 23% על-ידי המכללות האקדמיות, כ-12% על-ידי המכללות להוראה ו-4% נוספים הוענקו לסטודנטים שסיימו את לימודיהם באוניברסיטה הפתוחה. ההתפתחות במספר מקבלי התארים בכלל מערכת ההשכלה הגבוהה בשנים תשנ"ה-תשס"ה מתוארת בתרשים 3.9.

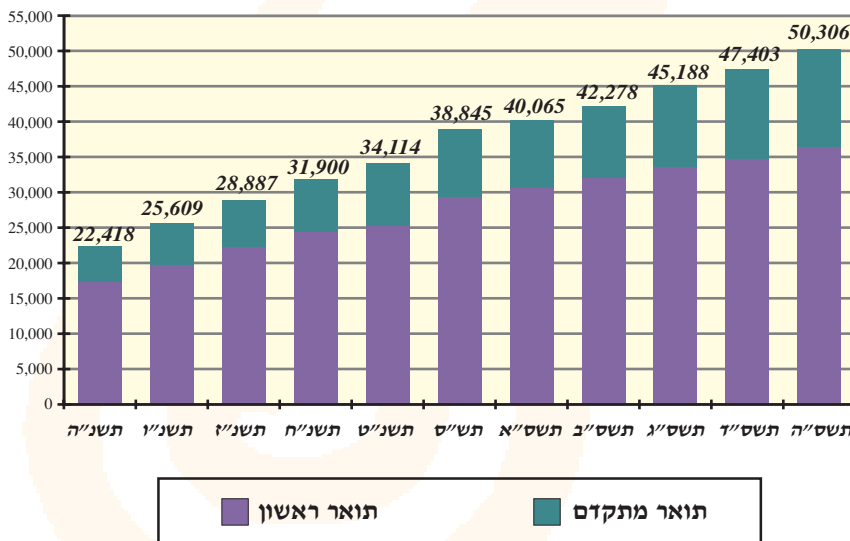
מספר התארים שהוענקו על-ידי האוניברסיטאות גדל בתשס"ה ב-1.8% יחסית לתשס"ד והגיע ל-30,750. עיקר הגידול בשנתיים האחרונות במספר מקבלי התארים מן האוניברסיטאות חל בתארים המתקדמים; מספרם של מקבלי התואר הראשון ירד בכ-2%, לעומת גידול של כ-14.7% במספר מקבלי התואר השני וגידול של 20.7% בקרב מקבלי התואר השלישי.

חלקם של מקבלי התואר הראשון מן האוניברסיטאות ממשך במגמת ירידה ובתשס"ה הגיע חלקם לכ-58% (17,827) מכלל מקבלי התארים באוניברסיטאות, לעומת 73% בראשית שנות ה-90. במקביל לכך, נמצא חלקם של מקבלי התואר השני מבין כלל מקבלי התארים מן האוניברסיטאות במגמת עלייה מתמדת והגיע ל-35% (10,700) בשנת תשס"ה לעומת כ-20% בתש"ן. מגמות אלה בחלקם של מסיימי התואר הראשון והתואר השני באוניברסיטאות הן, בין היתר, תוצאה של השינויים בדפוסי הלימוד לתואר השני שנסקרו לעיל.

חלקם של מקבלי התואר השלישי מבין מקבלי התארים באוניברסיטאות נשאר יציב פחות או יותר והגיע לכ-4% מכלל מקבלי התארים באוניברסיטאות בתשס"ה; מספרם גדל בכ-170% יחסית לתש"ן והגיע בשנה האחרונה ל-1,206. מספרם של מקבלי תעודה אקדמית, בעיקר תעודת הוראה, עמד בתשס"ה על 1,043, שהיוו 3.4% ממקבלי התארים באוניברסיטאות.

3.9 תרשים

מקבלי תארים במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תואר (תשנ"ה-תשס"ה)

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

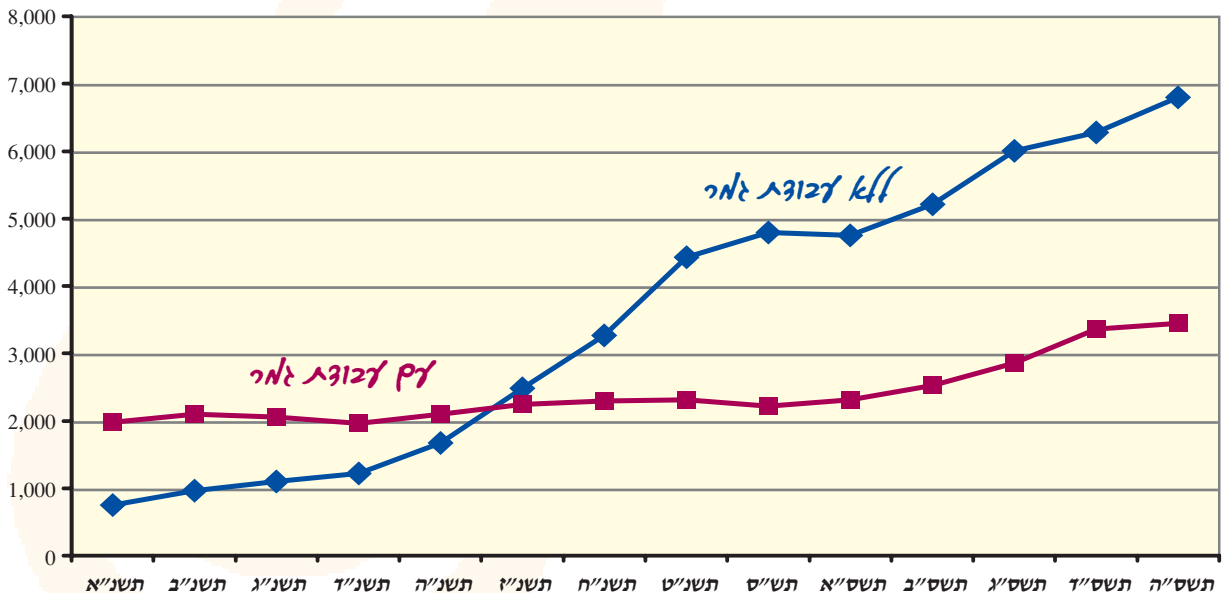
הגידול במספר הלומדים לתואר שני, שתואר בסעיף 3.5.2 לעיל, לווה בעלייה מתמדת בחלקם של הסטודנטים שלמדו במסלולים לתואר שני ללא תזה, כך שחלקם של מי שסיימו תואר שני במסלול זה מכלל מקבלי התואר השני באוניברסיטאות עלה בהתמדה מ-27% בתשנ"א ל-66% בתשס"ה. בשנים האחרונות מסתמנת התייצבות בחלקם של אלה שסיימו את לימודי התואר השני ללא תזה. לתחומים שהזכרנו בסקירת לימודי התואר השני, כתחומים בהם התרחש עיקר הגידול במספר הסטודנטים לתואר שני עד תשנ"ז, תרומה חשובה לעלייה באחוז המסיימים לימודיהם במסלול ללא תזה, שכן כ-97% ממקבלי התואר השני במשפטים בשנת תשס"ה סיימו את לימודיהם במסלול ללא תזה ובעסקים ומדעי הניהול עמד חלקם על 95%.

בתשס"ה עמד מספרם של מקבלי התארים מן המכללות האקדמיות על 11,661, מתוכם 10,856 שקיבלו תואר ראשון ו-805 שקיבלו תואר שני.

התפלגותם של מקבלי התארים באוניברסיטאות לפי תחום לימודים בתשס"ה שונה בקרב התארים השונים; חלקם של מקבלי תואר במדעי החברה הוא 30% ממקבלי התואר הראשון ו-20% מבין מקבלי התואר השני. חלקם של אלה מבין מקבלי התואר השלישי עדיין הרבה יותר נמוך, אך נמצא במגמת עלייה מאז סוף שנות ה-90, ובתשס"ה הם היוו כ-15% ממקבלי התואר השלישי, לעומת 6%-7% בשנים המוקדמות של העשור הקודם.

כ-24% ממסיימי התואר השני סיימו את לימודיהם במינהל עסקים לעומת חלקם בקרב מקבלי התואר הראשון, אשר נע סביב ה-3% וחלקם בקרב מקבלי התואר השלישי שעמד על 2.6%. 40% ממסיימי התואר השלישי סיימו לימודיהם בתחומי המתמטיקה ומדעי הטבע, לעומת 18% בקרב מקבלי התואר הראשון וכ-11% ממקבלי התואר השני. נתונים על מקבלי התארים מן האוניברסיטאות מופיעים בלוחות נ.ז.3-4.ז.נ. בנספח ז'.

תרשים 3.10
מקבלי תואר שני, לפי מסלול לימודים (תשנ"א-תשס"ה)

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

במכללות האקדמיות במדעי הרוח, הן מתרכזות בעיקר בתחומי האמנות והעיצוב. 82% מבוגרי מדעי הרוח סיימו את לימודיהם באוניברסיטאות לעומת 18% במכללות שסיימו לימודי אמנות, עיצוב, מוסיקה ומחול; רוב בוגרי התואר הראשון במקצועות העזר הרפואיים (89%), במדעי החברה (67%), במתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב (62%) ובהנדסה ואדריכלות (52%) סיימו את לימודיהם באוניברסיטאות. לעומת זאת, ובהתאם למדיניותה של ות"ת, בולט חלקם של בוגרי המכללות בקרב מסיימי התואר הראשון במינהל עסקים (81%) ומסיימי לימודי המשפטים (64%) – כולם בוגרי מוסדות שאינם מתוקצבים ע"י ות"ת.

נוסף על מקבלי התואר הראשון, סיימו כאמור 805 סטודנטים את לימודי התואר השני בשש מכללות אקדמיות, 777 מהם במינהל עסקים, שסיימו לימודיהם בארבע מכללות שאינן מתוקצבות ע"י ות"ת, 18 בלימודי מוסיקה באקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים ע"ש רובין ו-10 שסיימו תואר בעיצוב תעשייתי בבצלאל – אקדמיה לאמנות ולעיצוב ירושלים.

השינויים שהתחוללו בדפוסי הלימוד באוניברסיטה הפתוחה ותוארו בפרק הקודם, נותנים את ביטויים גם במספר הסטודנטים המסיימים את לימודי התואר הראשון במסגרת זו; אם לפני כעשור סיימו את לימודי התואר הראשון באוניברסיטה הפתוחה רק כ-350 סטודנטים, הרי שבתשס"ה סיימו את לימודיהם במסגרת זו 1,859 בוגרים. כ-89% ממקבלי התואר הראשון באוניברסיטה הפתוחה קיבלו תואר במדעי הרוח והחברה ו-11% במדעי הטבע, מדעי המחשב ומתמטיקה. נוסף להם, העניקה האוניברסיטה הפתוחה תואר שני ל-102 מוסמכים בארבע תכניות לתואר שני (מינהל עסקים – 59, לימודי דמוקרטיה – 33, מדעי המחשב – 9 ומחשבה ביולוגית – 1). נתונים על מקבלי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה מופיעים בלוח נ.ז. 5. בנספח ז'.

בין השנים תשנ"ז-תשס"ה גדל מספרם של מקבלי התואר הראשון בכלל מערכת ההשכלה הגבוהה בכ-6.3% במוצע לשנה. הגידול העיקרי נרשם במכללות האקדמיות, בהן גדל פי חמישה ויותר מספר מקבלי התואר הראשון בתקופה זו. מספרם גדל בקצב שנתי ממוצע של כ-24.5% לעומת גידול שנתי של 1% במספר מקבלי התואר הראשון מן האוניברסיטאות ושל כ-9.4% במכללות להכשרת מורים. מגמות אלה והפניית מרבית הביקוש לתואר ראשון למכללות האקדמיות במהלך שנות ה-90 הביאו לכך שבשנת תשס"ד עלה חלקם של מקבלי התואר הראשון מהמכללות האקדמיות ומהמכללות להכשרת מורים מכלל מקבלי התואר הראשון ל-46% לעומת 21% בתשנ"ז ו-10% בלבד בתש"ן. שיעור זה צפוי להמשיך ולגדול בשנים הקרובות.

מבין 10,856 מקבלי התואר הראשון מן המכללות האקדמיות בתשס"ה, כ-6% סיימו את לימודיהם בתחומי העיצוב, האמנות, המוסיקה והמחול; כ-43% מהם קיבלו תואר במדעי החברה, כולל מינהל עסקים; 17% סיימו את לימודי המשפטים; 9% סיימו את לימודי מדעי המחשב; 22% סיימו לימודי הנדסה ואדריכלות וכ-1.5% קיבלו תואר במקצוע עזר רפואי ובמדעים הביולוגיים. נתונים לגבי בוגרי המכללות המתוקצבות על-ידי ות"ת מופיעים בלוח נ.ז. 9. בנספח ז'.

כפי שתואר לעיל בסקירת נתוני הסטודנטים, גם התפלגות תחומי הלימוד של מקבלי התואר הראשון שונה בין האוניברסיטאות למכללות. כל מקבלי התואר הראשון בתחומי הרפואה, המדעים הפיסיקליים והחקלאות סיימו את לימודיהם באוניברסיטאות. לראשונה בתשס"ה סיימו את לימודיהם כ-160 בוגרים במדעים הביולוגיים במכללה אקדמית, כך שרובם המכריע של הבוגרים בתחום זה עדיין מגיע מן האוניברסיטאות. כמעט כל הבוגרים במדעי הרוח הכלליים (מדעי היהדות, פילוסופיה, היסטוריה וכדומה) ובשפות וספרות הם מהאוניברסיטאות, כאשר אם קיימים תכניות

3.9 היבטים חברתיים של ההשכלה הגבוהה

אחד הנושאים החשובים אשר עמד במרכז סדר היום והעשייה של ות"ת ומל"ג בשנים האחרונות היה הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה. התפיסה שעמדה ביסוד הפעולות השונות בהן נקטו ות"ת ומל"ג למימוש מטרה זו, בעיקר במחציתו השנייה של העשור שחלף, היתה כי יש לפעול למען יצירת מספיק מקומות לימוד במערכת השכלה גבוהה רחבה ומגוונת וזאת על מנת להבטיח שכל מי שיכול להפיק תועלת מרכישת השכלה אקדמית יוכל למצוא את מקומו באחד המוסדות האקדמיים הפזורים ברחבי הארץ.

בפרק שלפנינו ננסה לסקור את האוכלוסיות החדשות והעיקריות שהגיעו לשערי המוסדות להשכלה גבוהה כתוצאה ממדיניות ות"ת ומל"ג בעשור שחלף.

3.9.1 ההשכלה הגבוהה בערי הפיתוח בדרום הארץ

אחת הפעולות החשובות שנעשו במסגרת זו, ורוכזה ע"י מינהל ות"ת, תוארה בהרחבה בדו"ח ות"ת לשנים תשס"א-תשס"ב (דו"ח מס' 28/29). נזכיר כאן רק בקצרה כי הנתונים אשר נאספו על-ידי האגף לתכנון ולמידע בות"ת והוצגו בפני הוועדה שמונתה לבחינת הדרכים להרחבת הנגישות להשכלה גבוהה בקרב תלמידי התיכון ממחוז הדרום, הצביעו בעיקר על המקור לפערים הקיימים בהשתלבות בלימודים אקדמיים של בוגרי מחוז הדרום לעומת שלוש הערים הגדולות וביחס לממוצע הארצי. מנתונים אלה הסתבר כי עיקר

הבעיה נעוץ בשיעורם הנמוך של זכאי תעודת הבגרות ביישובי מחוז הדרום ובמיעוטם של אלה המחזיקים בתעודת בגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות⁸. על מנת לנטרל את הפערים הנובעים מהשלבים המוקדמים יותר של מערכת החינוך ולבדוק את שיעורי ההשתתפות במערכת ההשכלה הגבוהה יש לחשב את שיעור המשתלבים בלימודים אקדמיים תוך 7 שנים מסיום לימודי התיכון מתוך מי שהם בעלי פוטנציאל וסיכוי להשתלב בלימודים אקדמיים, כלומר מתוך מי שמחזיקים בתעודת בגרות העומדת בדרישות הסף המינימליות של האוניברסיטאות. מבדיקה מיוחדת זו שנעשתה עבורנו באמצעות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ואשר עקבה במשך 7 שנים אחר בוגרי תיכון שסיימו את לימודי התיכון שלהם בראשית שנות ה-90, הסתבר למעשה, כי ישנן ערי פיתוח במחוז הדרום אשר בהן שיעור ההשתלבות בלימודים אקדמיים מתוך אותם זכאי בגרות אשר עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות הוא אף גבוה מן הממוצע הארצי וכי הפערים הגבוהים הקיימים בין צעירים מהפריפריה הגאוגרפית והחברתית לבין צעירים ממרכז הארץ בשלב הזכאות לתעודת בגרות הולכים ומצטמצמים למעשה ככל שאנו מתקרבים לשלב ההשתלבות במערכת ההשכלה הגבוהה.

ממצאים אלה ואחרים הנוגעים לתרומתן של המכניזם הקדם-אקדמיות לצמצום פערי ההשכלה בין המרכז לפריפריה הגאוגרפית והחברתית בישראל מיקדו עוד יותר את מקורה של הבעיה וכן את אחד הפתרונות האפשריים לצמצום פערים אלו. על-כן ראו לנכון המל"ג והות"ת לנקוט מספר צעדים למען הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה בקרב צעירי הפריפריה, הן באמצעות תכניות ייחודיות והן באמצעות המכניזם הקדם-אקדמיות כפי שמתואר בפרק 2.1.1.3 לעיל.

8. תעודת בגרות הכוללת +3 יחידות לימוד במתמטיקה וכן +4 יחידות לימוד באנגלית.

3.9.2 היבטים גאוגרפיים של מערכת ההשכלה הגבוהה

השינויים שהתרחשו בעשור האחרון בפיזורם הגאוגרפי של המוסדות להשכלה גבוהה ברחבי הארץ ובנגישותם לאוכלוסייה הוא אחד מביטוייה החברתיים של מערכת ההשכלה הגבוהה בתפקודה ככלי לצמצום הפערים החברתיים בין המרכז לפרפריה.

במהלך שנות ה-90 הביאה מדיניותן של הות"ת והמל"ג להרחבת מערכת ההשכלה הגבוהה במחוזות הצפון והדרום – אזורי הפריפריה של ישראל.

לוח 3.4 מתאר את התפלגותם של הסטודנטים לתואר ראשון לפי מחוז מוסד הלימודים. כפי שעולה מהלוח, בשנת תש"ן היה מספר זעום של סטודנטים שלמדו במוסדות אקדמיים במחוז הצפון, ואילו בשנת תשס"ה היו הסטודנטים

במחוז הצפון 7.4% מכלל הסטודנטים לתואר ראשון בכלל המוסדות להשכלה גבוהה. גידול משמעותי זה חל כולו במכללות השונות שהתפתחו במחוז הצפון.

במחוז הדרום למדו בשנת תש"ן 8.7% מכלל הסטודנטים לתואר ראשון, כולם באוניברסיטת בן-גוריון. בתשס"ה למדו במחוז הדרום כ-15% מהם, כאשר יותר ממחציתם למדו במכללות הממוקמות במחוז זה. במקביל להתפתחות מרשימה זו שהתרחשה במחוזות הפריפריה, נרשמה בתקופה זו ירידה בחלקם של הסטודנטים שלמדו במוסדות שבמחוזות ירושלים, תל-אביב וחיפה מתוך כלל הסטודנטים לתואר ראשון⁹.

את מרבית השינויים שהתרחשו בהתפלגות הסטודנטים הלומדים במחוזות השונים, ניתן ליחס להאטה בגידול במספר הסטודנטים שלמדו באוניברסיטאות במחצית השנייה של שנות ה-90, לעומת הגידול הניכר במכללות האקדמיות. יחד

לוח 3.4

סטודנטים לתואר ראשון, לפי מחוז המוסד (תש"ן-תשס"ה)

תשס"ה	תשס"ד	תש"ס	תשנ"ה	תש"ן	
155,900	151,500	126,900	86,320	55,250	סה"כ – מס' מוחלט
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ – אחוזים
13.0	13.4	15.5	17.5	22.7	ירושלים
7.4	6.8	5.3	2.5	..	צפון
16.4	16.8	17.9	22.0	21.7	חיפה
16.2	16.4	15.9	4.3	4.1	מרכז
31.9	31.6	31.5	42.7	42.8	תל-אביב
15.0	15.0	13.9	10.9	8.7	דרום

המקור: עיבוד מתוך קובצי הסטודנטים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

9. העלייה שחלה בתקופה זו במחוז המרכז נבעה בעיקר מהמעבר של המכללה למינהל בשנת תשנ"ט ממחוז תל-אביב למחוז המרכז.

הבדיקה לפי המחוז בו ממוקם מוסד הלימודים, כפי שתוארה לעיל. בחינת הנתונים מן ההיבט הגאוגרפי הזה תאפשר לבדוק את ההבדלים בשיעורי ההשתתפות של הצעירים מן המחוזות השונים במערכת ההשכלה הגבוהה וכן בחינה מסוימת של דפוסי הלימוד שלהם.

כפי שהזכרנו לעיל, אחד המדדים המקובלים לבחינת הנגישות להשכלה גבוהה הוא שיעור הסטודנטים המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה מתוך שנתון ממוצע של בני 20-24, שהיא קבוצת הגיל בה מתחילים רוב הסטודנטים ללמוד. שיעורם של הסטודנטים החדשים מתוך קבוצת הגיל הרלוונטית שהחלו ללמוד באוניברסיטאות, במכללות האקדמיות ובמכללות להכשרת מורים נע סביב 23% בראשית שנות ה-90, הגיע לכ-29% בשנת תשנ"ה והמשיך לעלות בעקביות ל-43.6% בשנת תשס"ד. מעיבוד מיוחד שהתקבל מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנים תשס"ב ותשס"ד, המופיע להלן בלוח 3.5, ניתן לבחון את התפלגות הסטודנטים החדשים שהחלו ללמוד בשנים אלה

עם זאת חשוב לציין כי במקביל לכך, מראים נתונים אחרים שעובדו עבורנו בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כי במהלך שנות ה-90 גדל חלקם של הסטודנטים שהתגוררו במחוזות הצפון והדרום ולמדו בקמפוסים הראשיים של האוניברסיטאות (ולא במסלולים האקדמיים במכללות האזוריות באחריות אקדמית של אוניברסיטאות), מבין כלל הלומדים לתואר ראשון בקמפוסים הראשיים, מ-19% בראשית שנות ה-90 ל-24% בתחילת שנות ה-2000. משמעותם של הנתונים שהוצגו לעיל היא כי הצעדים בהם נקטה ות"ת לשם הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה הביאו לגידול בהשתתפות צעירי הפריפריה בלימודים אקדמיים, מעבר לגידול שחל בהשתתפותם בלימודים באוניברסיטאות.

כדי לבחון למעשה האם פריסתם הגאוגרפית הרחבה של המוסדות להשכלה גבוהה והגדלת יכולת הקליטה שלהם הצליחה להביא בשעריהם צעירים מרחבי הארץ כולה, יש לבחון את היבטיה הגאוגרפיים של מערכת ההשכלה הגבוהה תוך התמקדות במחוז מגוריו של הסטודנט, נוסף על

לוח 3.5

אחוז המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה מתוך שנתון ממוצע של בני 20-24, לפי מחוז מגורים (תשס"ב, תשס"ד)

	תשס"ד		תשס"ב	
	סה"כ שנה א'	% משנתון ממוצע	סה"כ שנה א'	% משנתון ממוצע
סה"כ ארצי¹⁰	48,048	43.6	43,645	40.4
ירושלים	3,674	26.1	3,570	26.2
צפון	7,588	39.0	6,914	35.7
חיפה	6,260	46.0	5,711	41.6
מרכז	12,427	50.4	10,895	45.7
תל-אביב	8,399	48.9	7,971	44.1
דרום	7,626	45.8	6,796	42.9

המקור: עיבוד מתוך נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

10. נתוני הסה"כ כוללים גם את הסטודנטים מאזור יו"ש.

במוסדות להשכלה גבוהה לפי מחוז מגוריהם כפי שמופיע במרשם האוכלוסין של משרד הפנים.

כאמור, חלקם של המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה מתוך שנתון ממוצע של בני 20-24 המשיך במגמת העלייה, מ-40.4% בתשס"ב ל-43.6% בשנת תשס"ד. בשנים אלה גדל השנתון הממוצע של בני 20-24 בכלל הארץ ב-1.8%, בעוד הגידול במספר הסטודנטים בשנה אי עמד על כ-10%. העלייה בשיעור המתחילים ללמוד כאחוז מבני 20-24 אפיינה את כל המחוזות, מלבד מחוז ירושלים בו נשאר השיעור פחות או יותר דומה לזה שהיה בתשס"ב.

בדומה לדפוס שראינו בתשס"ב, השיעור הגבוה ביותר בתשס"ד נרשם במחוז המרכז בו השתלבו במערכת ההשכלה הגבוהה יותר מ-50% מהשנתון הממוצע. מספרם של הסטודנטים בשנה אי ממחוז זה גדל בכ-14% בין תשס"ב לתשס"ד, וזהו גם שיעור הגידול הגבוה ביותר על-פני כל המחוזות. שיעור המתחילים ללמוד ממחוז ת"א נמוך ממחוז המרכז אך במעט, והוא עמד בתשס"ד על כ-49% מהשנתון הרלוונטי. במחוז חיפה עמד השיעור המקביל בתשס"ד על 46%.

בהמשך לממצאים שפורסמו על ידנו בעבר לגבי נתוני תשס"ב, הרי שבתשס"ד כ-46% מבני 20-24 ממחוז הדרום השתלבו במוסדות להשכלה גבוהה, שיעור גבוה יחסית לממוצע הארצי שעמד כאמור על 43.6%. במחוז זה נרשם גידול של 12.2% במספר המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה ביחס לתשס"ב, שיעור הגידול השני בגודלו יחסית לשאר המחוזות – אחרי מחוז המרכז.

נתונים אלה ראויים לתשומת לב מיוחדת נוכח הפעולות בהן נקטו הות"ת והמל"ג במהלך השנים האחרונות בעקבות הממצאים שפורסמו בדו"ח מבקר המדינה משנת 1999. כפי שהוזכר לעיל הצביעו ממצאי הדו"ח על פערים גדולים לכאורה בין שיעור הצעירים מדרום הארץ שהשתלבו

במוסדות להשכלה גבוהה יחסית למחוזות אחרים, פערים שהוכח כי מקורם בשלבי החינוך המוקדמים יותר.

הנתונים העולים מלוח 3.5 משלימים למעשה נדבך חשוב נוסף בידיעותינו לגבי הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה ומהווים הוכחה נוספת לנגישותה של ההשכלה הגבוהה לצעירי הדרום.

במחוז הצפון עלה בתשס"ד שיעור המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה ל-39% מקבוצת הגיל הרלוונטית, שיעור שהוא נמוך יחסית לממוצע הארצי. ההסבר העיקרי לשיעורי ההשתתפות הנמוכים יחסית נעוץ בכך ששיעור הערבים בקרב בני 20-24 במחוז הצפון הוא הגבוה ביותר בארץ ועומד על כ-53%, בעוד הממוצע הארצי עומד על כ-20%. למרות ההתקדמות שחלה בהשתתפות האוכלוסייה הערבית במערכת ההשכלה הגבוהה, כפי שיתואר בהמשך, עדיין קיים פער ניכר בינה ובין האוכלוסייה היהודית. במחוז ירושלים לא נרשם כאמור כמעט שינוי בחלקם של צעירי המחוז שהשתלבו במוסד להשכלה גבוהה ורק כ-26% מהשנתון הממוצע של בני 20-24 שהתגוררו במחוז זה החלו את לימודיהם באחד המוסדות להשכלה גבוהה, בדומה לתשס"ב. במחוז ירושלים גדל מספר המתחילים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה בין תשס"ב לתשס"ד ב-2.9% בלבד שהוא גם שיעור הגידול הנמוך ביותר יחסית למחוזות האחרים. נתונים אלה מהווים למעשה ביטוי חריף נוסף לשינויים הדמוגרפיים המתחוללים בירושלים.

היבט גאוגרפי נוסף שראוי לבחינה הוא התפלגות הסטודנטים לתואר ראשון לפי נפת מגורים ותחום לימודיהם. נתונים אלה מסייעים בהבנה מסוימת של דפוסי הלימוד של סטודנטים מן הנפות השונות ומשמשים את ות"ת, בין היתר, ככלי נוסף בנייתוח התכנוני של תכניות לימודים חדשות. המתעניין בנתונים אלה אשר פורסמו בהרחבה על ידנו, ימצא אותם בדו"ח ות"ת הקודם, מסי 30.

3.9.3 השתתפותה של האוכלוסייה הערבית בהשכלה הגבוהה

במהלך העשור שחלף חלו התפתחויות משמעותיות בהשתתפותה של האוכלוסייה הערבית במערכת ההשכלה הגבוהה. על אף השיפורים שזכיר בהמשך, חשוב לציין כי קיימים עדיין פערים ניכרים בינה לבין האוכלוסייה היהודית במספר נקודות שהן קריטיות להשתלבות במערכת ההשכלה הגבוהה:

1. **שיעורי הלמידה של בני 17 בבתי ספר תיכוניים** – בשנת 2004 למדו 82% מבני ה-17 במגזר הערבי בבית-ספר תיכון לעומת 41% מהם בשנת 1991. לשם השוואה עמד השיעור המקביל במגזר היהודי על 81.6% ב-1991 ועל 92% מבני ה-17 בשנת 2004;

2. **שיעור זכאות לתעודת בגרות** – בשנת 2004 עמד אחוז הזכאות לתעודת בגרות בכיתה י"ב על 31% מקרב בני ה-18 במגזר הערבי, לעומת 13% בלבד בשנת 1991. במגזר היהודי חלה

עלייה באותה תקופה בשיעור הזכאות לתעודת בגרות מ-38% ל-53.7% בהתאמה;

3. **עמידה בדרישות הסף של האוניברסיטאות** – 62% מזכאי הבגרות במגזר הערבי בשנת 2004 החזיקו בתעודת בגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות¹¹ לעומת 53% מהם בשנת 1995. במגזר היהודי האחוז המקביל עמד על 83%, בדומה לחלקם בשנת 1995.

על מנת ללמוד על השתתפותה של האוכלוסייה הערבית בהשכלה הגבוהה, עוקבת הלמ"ס אחר מחזוריים שסיימו כיתה י"ב ובודקת את שיעורי השתלבותם במערכת בתוך שנתיים מסיום לימודי התיכון. התוצאות מרוכזות בלוח 3.6.

בשנת תשנ"א השתלבו בתוך שנתיים מסיום לימודי התיכון כ-11% ממסיימי כיתה י"ב בחינוך הערבי בלימודים במוסדות להשכלה גבוהה. שיעורם של אלה נמצא בעלייה מתמדת וממסיימי התיכון בשנת תשס"ב השתלבו כבר כ-19% מהם בלימודים

לוח 3.6

מסיימי החינוך הערבי בשנים תשנ"א-תשס"ב, אשר החלו בלימודים אקדמיים בתוך שנתיים מסיום כיתה י"ב, לפי סוג מוסד (אחוזים)

האוניברסיטה הפתוחה	מכללה להכשרת מורים	מכללה אקדמית	אוניברסיטה ¹²	סה"כ	שנת סיום התיכון
1.0	3.5	0.0	6.2	10.7	תשנ"א
0.6	4.6	0.1	7.9	13.2	תשנ"ג
0.4	4.9	0.8	9.0	15.1	תשנ"ה
0.8	5.0	1.1	7.7	14.6	תשנ"ז
0.9	6.7	1.3	9.0	17.9	תשנ"ט
0.7	7.3	1.9	9.3	19.2	תשס"א
0.6	6.1	2.5	9.6	18.8	תשס"ב

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

11. תעודת בגרות הכוללת +3 יחידות לימוד במתמטיקה וכן +4 יחידות לימוד באנגלית.
12. הנתונים כוללים את הלומדים במסלולים האקדמיים שבמכללות האזוריות, הפועלים באחריות אקדמית של אוניברסיטאות.

האזורים הפועלים באחריות אקדמית של אוניברסיטאות. שיעור גבוה של סטודנטים ערבים החלו את לימודיהם גם במכללות להכשרת מורים.

הגידול בהשתתפותם של הסטודנטים הערבים בלימודי התואר הראשון התרחש בכלל המוסדות להשכלה גבוהה. בתשס"ה הגיע שיעור הסטודנטים הערבים שלמדו באוניברסיטאות ל-10.1% מבין הלומדים לתואר ראשון (9.3% מהלומדים בקמפוס הראשי ו-16.8% מהלומדים במסלולים האקדמיים הפועלים באחריות אקדמית של אוניברסיטאות) לעומת תשנ"ו בה היוו הסטודנטים הערבים 7.0% מהלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות (6.7%

אקדמיים. מדובר לכן בגידול משמעותי של כ-76% בהשתלבותם של תלמידי י"ב באוכלוסייה הערבית במוסדות להשכלה גבוהה במהלך העשור שחלף, כאשר כאמור בתקופה זו עלה בצורה ניכרת גם שיעור בני ה-17 הלומדים בביה"ס התיכון.

שיפורים אלה באים אף לידי ביטוי בלוח 3.7, המתאר את ההתפתחות במספר הסטודנטים הערבים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה.

מרביתם של הסטודנטים הערבים השתלבו באוניברסיטאות, וכפי שנראה בלוח גבוה חלקם של מי שלומדים במסלולים האקדמיים של המכללות

לוח 3.7
סטודנטים ערבים לתואר ראשון, לפי סוג מוסד
(תשנ"ו-תשס"ה)

מכללות להכשרת מורים	מכללות אקדמיות	מסלולים אקדמיים באחריות אוניברסיטאות	מהם: אוניברסיטאות	סה"כ אוניברסיטאות	סה"כ	סה"כ
14,257 15.6	17,263 3.5	5,387 10.5	63,563 6.7	68,950 7.0		תשנ"ו/תשנ"ז ¹³ מהם: % ערבים
20,000 20.9	33,250 6.0	7,259 16.6	66,935 8.1	74,194 9.0	127,448 10.1	תש"ס מהם: % ערבים
21,700 27.7	51,085 5.0	8,511 15.1	70,204 9.1	78,715 9.8	151,500 10.7	תשס"ד ¹⁴ מהם: % ערבים
22,458 30.4	55,000 5.6	8,540 16.8	69,910 9.3	78,450 10.1	155,900 11.4	תשס"ה מהם: % ערבים

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

13. נתוני האוניברסיטאות והמסלולים האקדמיים הפועלים באחריות אקדמית של אוניברסיטאות מתייחסים לתשנ"ו ונתוני המכללות האקדמיות והמכללות להכשרת מורים מתייחסים לתשנ"ז.
14. החל מתשס"ג שונה סיווג הלמ"ס לפי קבוצת אוכלוסייה ולכן יש להיזהר בהשוואת הנתונים הרב-שנתיים.

הערבי בנוגע לזכאות לתעודת בגרות בקרב הבנות. בשנת 1985 עמד חלקן של הבנות על כ-45% מהזכאים ובשנים האחרונות הגיע חלקן לכ-62% מהם. במגזר היהודי עומד שיעור הבנות הזכאיות לתעודת בגרות על כ-56% מכלל הזכאים, שיעור שהוא פחות או יותר קבוע בתקופה זו.

התפתחות נוספת שראוי לשים לב אליה, בעקבות ההתפתחויות שהתרחשו בקרב הלומדים לתואר ראשון מן המגזר הערבי, היא שלאחרונה הסתמנה עלייה מסויימת גם בחלקם של הסטודנטים הערבים הלומדים לתואר שני באוניברסיטאות, מכ-3.6% במהלך שנות ה-90 ל-5.1% בתשס"ד.

3.9.4 נשים בהשכלה הגבוהה

בתשס"ט (1988/89) עמד שיעורן של הנשים בכלל אוכלוסיית הסטודנטים על 50% ומאז נמשכה בהתמדה מגמת העלייה, עד לשנים האחרונות בהן התייצב שיעורן סביב ה-56%.

כפי שעולה מתרשים 3.11, בקרב הסטודנטים בשנה א' לתואר ראשון היוו הנשים בתש"ס 50.1%. שיעור זה התייצב בשנים תש"ס-תשס"ד סביב 55% וירד בתשס"ה ל-53.5%. חלקן של הסטודנטיות בקרב הלומדים לתואר ראשון עמד על 48% בתש"ס, עלה לשיא של כ-58% בתשנ"ט והתייצב גם הוא בשנתיים האחרונות סביב 55.5%. חלקן של הנשים בקרב הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות עמד בתשס"ה על 55% לעומת 45% מהלומדים לתואר ראשון במכללות האקדמיות ו-81% במכללות להכשרת מורים.

ההבדלים בין סוגי המוסדות השונים נותנים את ביטויים גם בהיבט זה, שהרי חלק ניכר מהגיזול שהתרחש בשנים האחרונות במכללות האקדמיות

מהלומדים בקמפוס הראשי ו-10.5% במסלולים האקדמיים הפועלים באחריות אקדמית של אוניברסיטאות).

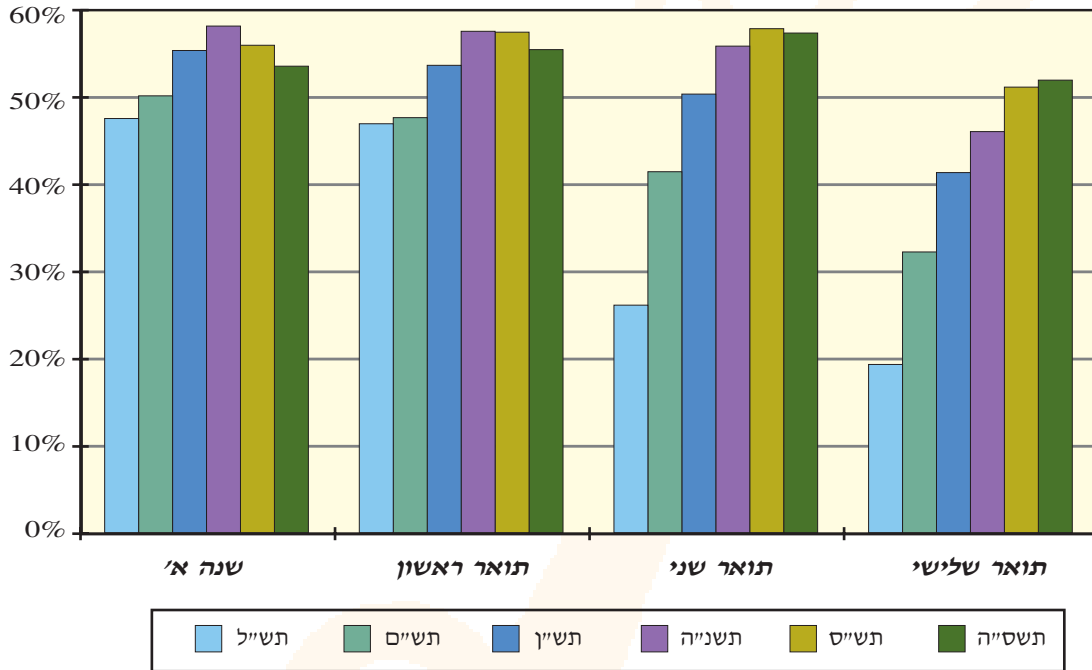
חלקם של הערבים שלמדו במכללות האקדמיות הגיע בתשס"ה ל-5.6% מהלומדים בהן לתואר ראשון לעומת 3.5% בתשנ"ז. חלקם של הסטודנטים הערבים גבוה ביותר במכללות להכשרת מורים והגיע בתשס"ד לכ-30% מהלומדים בהן לקראת תואר אקדמי, לעומת כ-16% בתשנ"ז. את נטייתם של הסטודנטים הערבים לפנות אל המכללות להכשרת מורים בשיעורים כה גבוהים ניתן להסביר, בין היתר, באפשרויות התעסוקה העומדות לרשותם בתום הלימודים ובתפיסתו של מקצוע ההוראה בחברה הערבית.

בדומה למתרחש בקרב הלומדים לתואר ראשון, הרי שגם בקרב הלומדים במכינות הקדם-אקדמיות שליד האוניברסיטאות שיעורם של ערבים הוא גבוה יותר יחסית לחלקם בקרב הלומדים במכינות שליד המכללות האקדמיות. בשנת תשס"ה, 4.7% מכלל הלומדים במכינות הקדם-אקדמיות היו ערבים. חלקם בקרב תלמידי המכינות האוניברסיטאיות עמד על 8.7% לעומת 4.5% בקרב הלומדים במכינות שליד המכללות האקדמיות הנתמכות על-ידי ות"ת. במכינות שליד המוסדות להכשרת מורים עמד חלקם של התלמידים הערבים על כ-2%.

כחלק מההתפתחויות שתוארו לעיל, חשוב להזכיר את שיעורן הגבוה של הסטודנטיות הערביות הלומדות באוניברסיטאות, ובעיקר במסלולים האקדמיים במכללות האזוריות הפועלים בחסות אוניברסיטאות, המאפשרים לימודים אקדמיים בקרבת מקום המגורים. בתש"ן היו הסטודנטיות הערביות כ-40% מהסטודנטים הערבים לתואר ראשון ובתשס"ד הגיע חלקן כבר ל-58.2% מהם, כשיעור הנשים מבין כלל הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות עמד בשנה זו על 56%. זהו המשך לאחת ההתפתחויות החשובות שהתרחשה במגזר

3.11 תרשים

סטודנטיות במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תואר (תש"ל-תשס"ה)

הנתונים כוללים את הלומדים בכלל מערכת ההשכלה הגבוהה: אוניברסיטאות, מכללות אקדמיות ומכללות להכשרת מורים. הנתונים אינם כוללים את הלומדים באוניברסיטה הפתוחה.

המקור: חישוב מתוך נתוני הלמ"ס.

ובהנדסה ואדריכלות הגיע חלקן ל-25% מקרב הלומדים תחום זה לתואר ראשון.

היה בתחומי ההנדסה והטכנולוגיה, תחומים אשר שיעור הנשים הפונות אליהם עדיין נמוך.

ההתפתחויות שהתרחשו בשיעורי ההשתתפות של נשים בלימודי התואר הראשון בישרו אף את העלייה המתרחשת בתארים המתקדמים. בתש"ם היוו הנשים כ-26% מהלומדים לתואר שני, בתש"ן חצה שיעורן את ה-50% ובתשס"ה הגיע ל-57.3%. שיעור הנשים בקרב הסטודנטים לתואר שלישי עמד על 19% בתש"ם, עבר את ה-50% בתשנ"ט והגיע ל-51.9% בתשס"ה. חלקן של הנשים בקרב מקבלי התואר השלישי עלה במשך השנים ובתשס"ד, לראשונה, חצה שיעורן את ה-50%.

בקרב הלומדים לתואר ראשון בכלל מערכת ההשכלה הגבוהה בתשס"ה גבוה שיעורן של הנשים בתחומי מדעי הרוח (64%), חינוך והכשרה להוראה (81%), מדעי החברה ומינהל עסקים (59%), מקצועות עזר רפואיים (79%), המדעים הביולוגיים (61%) וחקלאות (55%). בתחומים האחרים נמוך במקצת שיעור הנשים משיעורן הכולל בתואר הראשון: משפטים (47%) ורפואה (51%). בתחומי מדעי הטבע והטכנולוגיה שיעור הנשים עדיין נמוך למדי: במתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב עמד שיעורן על 30%, במדעים הפיסיקליים 39%

3.10 לקט ממצאים מסקרי בוגרים תש"ס-תשס"ב

שאלוני הסקרים:

השאלון לבוגרי תש"ס כלל שאלות המתייחסות לשביעות הרצון של הבוגר מאיכות ההוראה, רכישת מיומנויות ואיכות השירותים לסטודנט. שאלות אלה חזרו ללא כל שינוי בשאלונים הבאים, אך נוספו אליהן שאלה נוספת הנוגעת להערכת המרצים ושאלות על התעסוקה הנוכחית של הבוגר ועל המשך לימודיו האקדמיים.

התשובות לשאלות בנושאי ההוראה והשירותים לסטודנטים קודדו כציונים על סרגל שבין 0 (אי-שביעות רצון מוחלטת) ל-3 (שביעות רצון מלאה).

3.10.1 הערכת ההוראה והשירותים לסטודנטים

על פי תוצאות הסקרים, בוגרי המכללות נוטים להביע שביעות רצון גבוהה יותר מאשר בוגרי האוניברסיטאות ברוב הנושאים עליהם נתבקשו להשיב (ראה לוח 3.8 ולוחות נ.ז. 12 א'-ח' בנספח ז'). מסקנה זו התקבלה בשלושת הסקרים והיא נשארת בעינה גם כאשר מחשבים בנפרד את התוצאות של בוגרי המדעים "הקשים" (רפואה, מקצועות עזר רפואיים, מתמטיקה ומדעי הטבע, חקלאות, הנדסה ואדריכלות) ושל בוגרי המדעים "הרכים" (מדעי הרוח, מדעי החברה, עסקים ומדעי הניהול ומשפטים).

אין להסיק מהאמור לעיל מסקנות גורפות לגבי הבדלי האיכות בין סוגי המוסדות, שכן ייתכן שהערכות הבוגרים מושפעות גם מגורמים שלא נבחנו בסקרים, כגון הבדלים בציפיות בין שתי הקבוצות.

בלוח 3.9 מוצגים הדירוגים של מדדי שביעות הרצון הממוצעים של הבוגרים מהנושאים השונים שבשאלון בכל אחד משלושת הסקרים (איכות ההוראה וסביבתה ואיכות השירותים לסטודנט).

במסגרת היערכותה של ות"ת לקידום נושא האיכות בהוראה ובשירותים לסטודנט במוסדות להשכלה גבוהה המתוקצבים על ידה, נערכו בשנים האחרונות שלושה סקרי בוגרים, שתוצאותיהם העיקריות מובאות להלן. הסקר הראשון התייחס למקבלי תואר ראשון בשנת תש"ס, השני התייחס למקבלי תואר ראשון בתשס"א והשלישי למקבלי תואר ראשון בתשס"ב. סקר נוסף, המתייחס לבוגרי תשס"ד, מתבצע בימים אלה. הסקרים נערכים באמצעות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

אוכלוסייה:

הסקרים מתייחסים לבוגרי תואר ראשון ב-6 אוניברסיטאות (לא נכללים מכון ויצמן והאוניברסיטה הפתוחה) ו-15 מכללות אקדמיות המתוקצבות על-ידי ות"ת שהיו להן בוגרים בשנת תשס"א ותשס"ב (14 מכללות בתש"ס). בוגרים שלמדו במכללות אזוריות המסונפות לאוניברסיטה וקיבלו את התואר מהאוניברסיטה לא נכללו באוכלוסיית הסקר. מספר הבוגרים שנכללו באוכלוסיית הסקר מדי שנה הסתכם בכ-20,000. הסקר החדש על בוגרי שנת תשס"ד יכלול לראשונה גם את בוגרי המכללות האקדמיות שאינן מתוקצבות על-ידי ות"ת.

המדגם:

הסקר נערך בשיטת מדגם. במוסדות הקטנים נקבעו שיעורי דגימה גבוהים יותר כדי להבטיח שגודל המדגם יאפשר קבלת נתונים מהימנים עבור כל מוסד. בסך הכל נכללו בכל מדגם כ-5,000 איש. שיעור ההיענות בכל אחד מהסקרים הגיע לכ-90%, שיעור הנחשב לגבוה במיוחד בהשוואה לסקרים אחרים מסוג זה.

לוח 3.8
השוואת ציונים ממוצעים לשאלות, לפי סוגי מוסדות
(תש"ס-תשס"ב)¹⁵

מכללות			אוניברסיטאות			
ציון ממוצע תשס"ב	ציון ממוצע תשס"א	ציון ממוצע תש"ס	ציון ממוצע תשס"ב	ציון ממוצע תשס"א	ציון ממוצע תש"ס	
2.10	2.12	2.17	1.94	1.92	1.91	רמת הקורסים
1.98	1.99	2.06	1.73	1.70	1.72	טיב ההוראה של המרצים
2.32	2.36	2.42	1.87	1.87	1.86	יחס המרצים לסטודנטים
2.09	2.10	2.15	1.89	1.85	1.89	אופן קביעת הציונים
						התנאים הפיסיים בכיתות,
2.10	2.10	2.13	1.77	1.78	1.74	במעבדות או בסדנאות
2.06	2.03	1.98	2.18	2.17	2.17	שירותי הספרייה
1.94	1.96	1.99	1.72	1.70	1.69	תכנית הלימודים לתואר
1.51	1.53	1.57	1.57	1.51	1.55	הבעה בכתב ובעל-פה
1.87	1.85	1.80	1.69	1.63	1.48	מיומנויות מחשוב ותקשורת
2.04	2.07	2.02	1.87	1.85	1.81	פיתוח חשיבה ויצירתיות
						שביעות רצון כללית מההוראה
2.10	2.12	2.15	1.87	1.84	1.85	ומסביבתה
2.08	2.12	2.03	1.72	1.78	1.67	מזכירות החוג
2.00	2.05	2.06	1.66	1.65	1.58	שירותי המינהלה
1.58	1.58	1.64	1.41	1.37	1.28	הדאגה לרווחת הסטודנט
						הטיפול בתלונות ובבקשות
1.82	1.84	1.91	1.62	1.59	1.49	מיוחדות
2.00	1.96	1.89	1.95	1.89	1.74	שירותי המחשוב והתקשורת
1.42	1.36	1.42	1.76	1.74	1.68	המסעדות והמזנונים
1.74	1.73	1.75	1.77	1.74	1.71	קבלת מידע רלוונטי לסטודנט
1.99	2.03	2.04	1.99	2.00	1.96	איכות החיים בקמפוס
						שביעות רצון כללית מהשירותים
1.89	1.89	1.93	1.79	1.78	1.73	לסטודנט

15. בלוחות נ.ז. 12 א'-ח' שבנספח ז' ניתן פירוט של הנתונים לפי תחום מוכלל ("מדעים קשים" ו"מדעים רכים") ומוסדות בודדים.

הנושאים בכל קטגוריה דורגו כך שהדירוג 1 ניתן לנושא שזכה לציון הגבוה ביותר בכל אחד מהמגזרים (אוניברסיטאות ומכללות) לחוד.

באוניברסיטאות: בתחום ההוראה ניתנו הציונים הגבוהים ביותר לספריות והנמוכים ביותר למיומנויות שנרכשו בהבעה בכתב ובעל-פה

ובמחשוב ותקשורת; בתחום השירותים ניתנו הציונים הגבוהים ביותר לאיכות החיים בקמפוס (תחזוקה, ניקיון, טיפוח סביבתי, שילוט, תחבורה, חניה) והנמוכים ביותר לדאגה לרווחת הסטודנט.

במכללות: בתחום ההוראה ניתנו הציונים הגבוהים ביותר ליחס המרצים לסטודנטים והנמוכים ביותר

לוח 3.9 השוואת דירוגי שאלות (תש"ס-תשס"ב)

מכללות			אוניברסיטאות			
דירוג תשס"ב	דירוג תשס"א	דירוג תש"ס	דירוג תשס"ב	דירוג תשס"א	דירוג תש"ס	
						איכות ההוראה וסביבתה
2	2	2	2	2	2	רמת הקורסים
7	5	7	7	7	8	טיב ההוראה של המרצים
1	1	1	4	4	3	יחס המרצים לסטודנטים
4	3	3	3	3	4	אופן קביעת הציונים
3	4	4	6	6	6	התנאים הפיסיים בכיתות, במעבדות או בסדנאות
5	8	6	1	1	1	שירותי הספרייה
8	7	8	8	8	7	תכנית הלימודים לתואר
10	10	10	10	9	10	הבעה בכתב ובעל פה
9	9	9	9	10	9	מיומנויות מחשוב ותקשורת
6	6	5	5	5	5	פיתוח חשיבה ויצירתיות
						איכות השירותים לסטודנט
1	2	1	5	5	3	מזכירות החוג
2	1	2	6	6	6	שירותי המינהלה
7	7	7	8	8	8	הדאגה לרווחת הסטודנט
5	4	5	7	7	7	הטיפול בתלונות ובבקשות מיוחדות
3	5	4	2	2	2	שירותי המחשוב והתקשורת
8	8	8	4	4	5	המסעדות והמזנונים
6	6	6	3	3	4	קבלת מידע רלוונטי לסטודנט
4	3	3	1	1	1	איכות החיים בקמפוס

המסקנה המתבקשת היא שהבוגרים בשלושת הסקרים השתדלו להעריך כל נושא לגופו ושהבדלי ההערכה שנמדדו אכן משקפים הבדלים באיכות, כפי שאלה נתפסים בעיני הבוגרים.

לשאלה אם היו ממליצים לאחרים ללמוד במוסד בו למדו ענו בחיוב כ-85% מבוגרי האוניברסיטאות ואחוז דומה מבוגרי המכללות. השיעורים הגבוהים ביותר של ממליצים נמצאו באוניברסיטת בן-גוריון (95%) ובמכללה האקדמית של ת"א-יפו (96%). ראה לוח 3.10.

לא נמצאו הבדלים עקביים בין המדעים "הקשים" לבין "הרכים".

ממיון התוצאות לפי מגדר מתקבל שהבוגרות נוטות לתת הערכות נמוכות יותר מהבוגרים. הבדלי ההערכות אינם גדולים (בממוצע על כל הנושאים כ-2%-4%) אך הם קיימים בעקביות במרבית הנושאים הן באוניברסיטאות והן במכללות¹⁶ בשלושת הסקרים.

במיון לפי קבוצת אוכלוסייה התמונה יותר מגוונת: באוניברסיטאות נתנו הערבים הערכות הגבוהות במרבית הנושאים מאלה של היהודים, אך קיים שוני רב בין הנושאים: הבוגרים הערבים נתנו לשיפור הבעה בכתב ובעל-פה ולטיב ההוראה של המרצים ציונים הגבוהים בכ-40% ו-20% בהתאמה מאשר היהודים, בעוד שלדאגה לרווחת הסטודנט, הטיפול בתלונות ובבקשות מיוחדות ובאיכות חיים בקמפוס, נתנו הערבים ציונים הנמוכים מאלה שניתנו ע"י היהודים¹⁷. במכללות התקבל דפוס הערכה דומה, אך ההשוואה היא בעייתית כיוון שאחוז הערבים במכללות נמוך ולכן המדגם לא יכול היה לספק ממוצעים מהימנים עבור מגזר זה.

לרכישת מיומנויות הבעה בכתב ובעל-פה; בתחום השירותים ניתנו הציונים הגבוהים ביותר לשירותי המזכירות והמינהלה והנמוכים ביותר למסעדות ולמזנונים.

מהממצאים בלוח 3.9 ניתן להסיק גם על מידת העקביות בהערכת הנושאים על-ידי הבוגרים:

איכות ההוראה באוניברסיטאות: בוגרי כל השנים דירגו את הנושאים השונים כמעט באותו סדר. כל שינויי הדירוג התבטאו בהזזה של מקום אחד בלבד.

איכות ההוראה במכללות: כאן מדובר באוכלוסיות הטרוגניות יותר ובכל זאת התקבלו דירוגים דומים בכל אחד משלושת הסקרים. רק שירותי הספרייה וטיב ההוראה והמרצים נעים ביותר ממקום אחד משנה לשנה.

איכות השירותים באוניברסיטאות: גם כאן הדירוגים דומים. חמישה מבין שמונת הנושאים: שני הראשונים ושלושת האחרונים שמרו על מקומם בדירוג.

איכות השירותים במכללות: גם כאן הדירוגים דומים. שלושה מן הנושאים שמרו על מקומם.

ניתן להעריך את מידת העקביות בדירוגים דלעיל כאשר בוחנים אותם מול הבדלי הדירוג שבין האוניברסיטאות למכללות. בהשוואה כזאת מוצאים דמיון לא מבוטל בין הקבוצות, אך קיימים נושאים שלגביהם הבדלי ההערכה הם קוטביים ומתבטאים בהבדלי דירוג של ארבעה-חמישה מקומות.

16. בלוחות נ.ז. 12 ט"י שבנספח ז' ניתן פירוט של הציונים לפי סוג מוסד ומגדר.

17. בלוחות נ.ז. 12 א"ב שבנספח ז' ניתן פירוט של הציונים לפי סוג מוסד וקבוצת אוכלוסייה.

לוח 3.10

אחוז הסטודנטים בכל מוסד המוכנים להמליץ לאחרים ללמוד במוסדם, לפי תחום כללי (תשס"ב)

מדעים "רכים" 18		מדעים "קשים" 18		כל התחומים		
לא	כן	לא	כן	לא	כן	
13.54%	84.76%	14.70%	84.36%	14.04%	84.60%	אוניברסיטאות - סה"כ
11.55%	85.69%	11.49%	87.60%	11.49%	86.48%	האוניברסיטה העברית בירושלים
14.08%	87.32%	14.95%	84.48%	14.91%	84.59%	הטכניון
17.39%	79.91%	22.41%	76.51%	19.51%	78.48%	אוניברסיטת תל-אביב
14.28%	85.31%	15.54%	83.33%	14.52%	84.89%	אוניברסיטת בר-אילן
16.94%	81.46%	23.57%	75.06%	18.18%	80.27%	אוניברסיטת חיפה
2.07%	97.24%	5.64%	93.36%	4.04%	95.09%	אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
13.05%	85.11%	17.42%	81.32%	15.43%	83.07%	מכללות - סה"כ
16.12%	82.05%	-	-	16.12%	82.05%	מרכז אקדמי רופין
15.56%	82.22%	20.73%	79.27%	18.90%	79.35%	שנקר - בית-ספר גבוה להנדסה ועיצוב
20.50%	75.75%	14.29%	87.50%	18.35%	78.44%	בצלאל - אקדמיה לאמנות ולעיצוב י-ם
30.00%	67.78%	-	-	30.00%	67.78%	האקדמיה למוסיקה ולמחול ע"ש רובין בי-ם
18.42%	81.58%	13.97%	83.82%	15.03%	83.24%	בית ספר גבוה לטכנולוגיה - מכון לב י-ם
21.09%	75.00%	18.49%	79.79%	19.05%	78.33%	מכון אקדמי טכנולוגי חולון
-	-	22.97%	75.68%	22.97%	75.68%	המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש בראודה
2.28%	97.72%	4.17%	95.51%	3.58%	96.42%	המכללה האקדמית של תל-אביב יפו
-	-	5.93%	94.07%	5.93%	94.07%	המכללה האקדמית הדסה ירושלים
5.68%	93.75%	18.18%	80.81%	10.18%	89.09%	המכללה האקדמית תל-חי
12.39%	86.97%	40.35%	61.40%	15.20%	84.05%	המכללה האקדמית עמק יזרעאל
5.15%	92.78%	12.20%	86.59%	8.38%	90.50%	המכללה האקדמית ספיר
-	-	36.69%	62.59%	36.69%	62.59%	אפקה - המכללה האקדמית להנדסה בת"א
12.20%	82.93%	16.03%	81.42%	15.37%	81.68%	המכללה האקדמית יהודה ושומרון
-	-	28.17%	69.72%	28.17%	69.72%	המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון

18. המדעים "הרכים" כוללים את תחומי הלימוד הבאים: מדעי הרוח, מדעי החברה, עסקים ומדעי הניהול ומשפטים. המדעים "הקשים" כוללים: רפואה, מקצועות עזר רפואיים, מתמטיקה ומדעי הטבע, חקלאות, הנדסה ואדריכלות.

3.10.2 השתלבות הבוגרים בעבודה

המכללות בדפוסי ההשתלבות בעבודה. ראה לוח 3.11.

הבוגרים נשאלו על מידת הקשר שבין מקצועות לימודיהם לתואר הראשון לבין עבודתם. התוצאות המוצגות להלן מתייחסות לכלל הבוגרים ומפורטות למקצועות לימוד שבהם נמצא מספר ניכר של בוגרים הן באוניברסיטאות והן במכללות.

בממוצע נמצאה הלימה טובה אצל רוב הבוגרים (63% במכללות ובאוניברסיטאות). נמצא הבדל ניכר בין המקצועות, כאשר במקצועות המתמטיים ובהנדסה ההלימה הטובה היא בסדר גודל של 75% (גבוה יותר באוניברסיטאות מאשר במכללות) בעוד שבמדעי החברה והניהול היא קיימת לגבי מעט יותר מ-50% מהבוגרים (שוב עם פער בין בוגרי אוניברסיטאות לבוגרי מכללות לטובת הראשונים). ראה לוח 3.12.

בוגרי השנים תשס"א ותשס"ב מילאו את השאלון כעבור שנה וחצי עד שנתיים ממועד קבלת התואר והם התבקשו לדווח על מצב תעסוקתם בעת מילוי השאלון. השתלבותם של בוגרי שני המחזורים בעבודה היתה דומה. אנו מתייחסים כאן לבוגרי תשס"ב. למעלה מ-80% מבוגרי האוניברסיטאות והמכללות היו מועסקים בעת מילוי השאלון. רובם המכריע (73% מבוגרי האוניברסיטאות ו-67% מבוגרי המכללות) השתלבו במקום עבודתם הנוכחי אחרי קבלת התואר. מבין הבוגרים שהתחילו לעבוד במקום עבודתם הנוכחי לפני סיום הלימודים לתואר הראשון, כמחציתם שיפרו את שכרם בעקבות לימודיהם ו-30% מהם קודמו בתפקיד. כ-40% מהבוגרים הנ"ל שולבו לאחר קבלת התואר בתפקיד המחייב השכלה אקדמית. כמעט ולא נמצאו הבדלים בין בוגרי האוניברסיטאות לבוגרי

לוח 3.11

השתלבות בעבודה של בוגרי האוניברסיטאות והמכללות (תשס"ב)

מכללות	אוניברסיטאות	סה"כ	
			פעילות במועד הסקר (% מכלל הבוגרים)
86.9%	81.5%	82.6%	עובדים
3.1%	8.1%	7.1%	לומדים לתואר גבוה או תעודה, שאינם עובדים
1.1%	2.0%	1.8%	בשירות חובה או קבע
8.8%	8.4%	8.5%	אחרים
			מועד התחלת העבודה הנוכחית (% מכלל הבוגרים העובדים)
12.4%	7.6%	8.6%	לפני הלימודים לתואר ראשון
20.3%	19.7%	19.8%	במהלך הלימודים לתואר ראשון
67.3%	72.8%	71.6%	אחרי סיום הלימודים לתואר ראשון
			שיפור תנאי עבודה בעקבות קבלת התואר (% מכלל הבוגרים, שהתחילו לעבוד במקום עבודתם הנוכחי לפני סיום לימודיהם לתואר הראשון)
48.6%	53.5%	52.3%	שיפרו שכרם
31.0%	29.8%	30.1%	קודמו בתפקיד
38.2%	44.3%	42.8%	שולבו בתפקיד המחייב תואר אקדמי

לוח 3.12

הלימה בין לימודים ועבודה במקצועות נבחרים
(תשס"ב, התפלגות באחוזים מבין כלל הבוגרים העובדים בכל תחום לימודים)

תחום לימודים	קבוצת מוסד	מספר סטודנטים עובדים	מידת ההלימה בין המקצוע הנלמד למקצוע העבודה		
			רבה מאוד (א)	רבה (ב)	הלימה טובה (א+ב)
			מועטה (ג)	כלל לא (ד)	הלימה חלשה (ד+ה)
מדעי החברה, עסקים וניהול	אוניברסיטאות	4,037	18.8	24.2	43.0
	מכללות	1,136	23.9	27.4	51.3
	סה"כ	5,172	19.9	24.9	44.8
מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב	אוניברסיטאות	1,212	17.1	6.6	23.7
	מכללות	586	18.2	10.7	28.9
	סה"כ	1,798	17.5	7.9	25.4
הנדסה ואדריכלות	אוניברסיטאות	2,041	14.8	5.3	20.1
	מכללות	1,191	20.3	8.6	28.9
	סה"כ	3,232	16.8	6.5	23.3
סה"כ	אוניברסיטאות	13,007	16.2	20.2	36.4
	מכללות	3,419	20.4	16.2	36.6
	סה"כ	16,426	17.1	19.4	36.4

3.10.3 המשך לימודים לאחר סיום התואר הראשון

כ-44% מבוגרי האוניברסיטאות וכ-23% מבוגרי המכללות בתשס"ב המשיכו ללמוד, בעת מילוי השאלון, במסגרת אקדמית. רק חלק קטן מהלומדים (18% מבוגרי האוניברסיטאות ו-17% מבוגרי המכללות הממשיכים ללמוד) למדו בלבד ולא עבדו. רובם המכריע של הלומדים המשיכו לתואר שני.

הנטייה להמשיך בלימודים לתואר גבוה קשורה במידה רבה במקצוע הלימודים. במדעים הפיסי-קליים והביולוגיים למעלה מ-70% מהבוגרים המשיכו לתואר שני או שלישי, בעוד שבמקצועות ההנדסה, עסקים וניהול, משפטים, אמנות ומקצועות עזר רפואיים פחות משליש הבוגרים המשיכו ללמוד. ברפואה הלימודים נמשכים עד לקבלת תואר מוסמך ברפואה הנחשב לתואר שני. (ראה לוח 12.נ.ז י"ג בנספח ז').

לוח 3.13

הבוגרים הממשיכים ללמוד, לפי רמת התואר וסוג מוסד הלימודים לתואר ראשון (תשס"ב, התפלגות באחוזים מבין סך הבוגרים)

אחר	לומדים לתעודת הוראה	לומדים לתואר שני/שלישי	לומדים לתואר ראשון נוסף	כל הממשיכים ללמוד	סוג מוסד	
2.3	1.0	39.2	2.5	45.1	אוניברסיטאות	מדעי החברה, עסקים וניהול
2.2	5.4	19.3	3.1	30.1	מכללות	
2.3	2.0	34.8	2.7	41.8	סה"כ	
0.6	0.8	39.2	1.7	42.7	אוניברסיטאות	מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב
0.0	0.6	21.5	1.4	23.4	מכללות	
0.4	0.8	33.6	1.6	36.7	סה"כ	
0.3	0.4	32.7	1.8	35.3	אוניברסיטאות	הנדסה ואדריכלות
0.9	0.4	14.2	0.4	16.0	מכללות	
0.5	0.4	26.1	1.3	28.4	סה"כ	
1.8	1.7	38.6	1.7	44.0	אוניברסיטאות	סה"כ
1.5	2.4	17.7	1.7	23.2	מכללות	
1.8	1.9	34.5	1.7	39.9	סה"כ	

משרות הסגל בכלל התקציבים

בשנת תשס"ה היו בשבע האוניברסיטאות בכל התקציבים 18,859 משרות שלמות (לא כולל חברי סגל בשבתון, חל"ת וכדו'), ירידה של 321 משרות (כ-2%) לעומת תשס"ד.

בשנת תשס"ד היו 19,180 משרות שלמות, ירידה של 818 משרות (כ-4%) לעומת שנת תשס"ג בה היו 19,998 משרות.

היקף סגל הוראה ומחקר¹⁹ הסתכם בתשס"ה בכ-9,608 משרות שלמות בכל התקציבים, לעומת 9,849 בתשס"ד ו-10,337 בתשס"ג. מתשס"ג ועד תשס"ה ירד מספר המשרות של סגל ההוראה

3.11 סגל העובדים במוסדות להשכלה גבוהה

3.11.1 סגל העובדים באוניברסיטאות

כ-80% ממשורות הסגל באוניברסיטאות – סגל אקדמי בכיר, סגל אקדמי זוטור (אסיסטנטים ועוזרי הוראה, שהם תלמידים לתואר שלישי ושני) וסגל טכני ומינהלי – מועסקים בפעילויות הנכללות בתקציב הרגיל של האוניברסיטה, כ-12% מועסקים בתקציבי מחקר וכ-8% מועסקים בתקציבים סגורים.

19. ללא חניכים.

משרות הסגל בתקציב הרגיל

מספר המשרות במסגרת התקציב הרגיל הסתכם בתשס"ה ב-15,090 משרות שלמות לעומת 15,370 בתשס"ד ו-16,047 בתשס"ג. מתשס"ג ועד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-957 משרות (6%) – מתוכם 280 משרות בתשס"ה (2%). הירידה של 280 משרות שבין תשס"ד לתשס"ה מורכבת מירידה של 186 משרות בסגל הוראה ומחקר ומירידה של 91 משרות של הסגל המינהלי והטכני.

מתש"ן עד תשס"ד גדל מספר המשרות בתקציב הרגיל בכ-13%.

משרות הסגל בתקציב המחקר

מספר המשרות במסגרת תקציב המחקר הסתכם בתשס"ה ב-2,332 משרות לעומת 2,398 משרות בתשס"ד ו-2,516 בתשס"ג. בין תשס"ד לתשס"ה ירד מספר המשרות ב-66 משרות (3%). בין תשס"ג לתשס"ד ירד מספר המשרות ב-118 משרות (5%). בין המועסקים בתקציב המחקר היו מדענים עולים המועסקים ללא קביעות בפעילות מחקרית באוניברסיטאות, בסיוע המשרד לקליטת העלייה.

משרות הסגל בתקציב סגור

מספר המשרות במסגרת תקציב סגור הסתכם בתשס"ה ב-1,437 לעומת 1,412 משרות בתשס"ד ו-1,436 משרות בתשס"ג. בין תשס"ד לתשס"ה עלה מספר המשרות ב-25 משרות (1.7%). בין תשס"ד לתשס"ג ירד מספר המשרות ב-24 משרות (כ-1.7%).

השינוי במשרות הסגל באוניברסיטאות בכלל התקציבים

האוניברסיטה העברית בירושלים

סך משרות הסגל באוניברסיטה העברית הסתכם בתשס"ה ב-4,128 משרות לעומת 4,215 בתשס"ד

והמחקר ב-729 משרות שלמות (7%) – מתוכם 241 בתשס"ה (2.4%).

בתש"ן היה היקף המשרות של סגל ההוראה והמחקר כ-7,179, דהיינו גידול של כ-34% (כ-2,429 משרות שלמות) מתש"ן עד תשס"ה.

היקף הסגל המינהלי והטכני הסתכם בתשס"ה בכ-9,243 משרות שלמות בכל התקציבים, לעומת 9,320 בתשס"ד ו-9,606 בתשס"ג. מתשס"ג עד תשס"ה ירד מספר המשרות של הסגל המינהלי והטכני ב-363 משרות (כ-4%) – מתוכם 77 משרות בתשס"ה (כ-0.8%).

לוח 3.14

התפלגות סגל העובדים באוניברסיטאות (תשס"ג-תשס"ה)

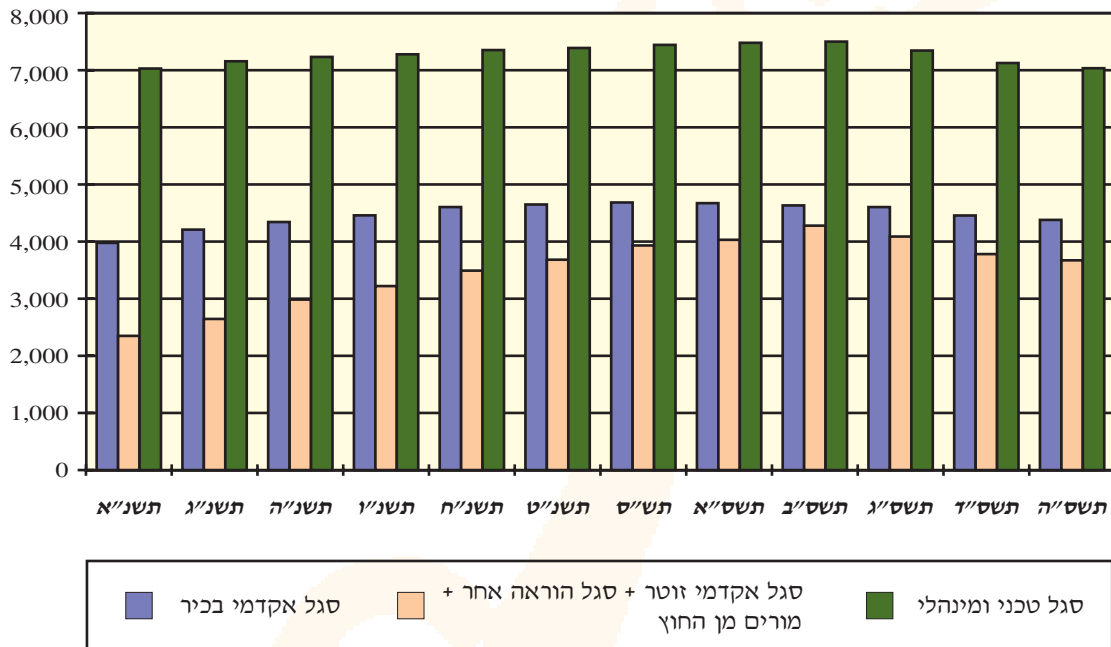
תשס"ה	תשס"ד	תשס"ג	
26.2%	26.1%	25.9%	סגל אקדמי בכיר
10.6%	11%	11.9%	סגל אקדמי זוטור
8.2%	7.8%	7.5%	מורים מן החוץ
6.0%	6.5%	6.7%	סגל אקדמי אחר
49.0%	48.6%	48%	סגל טכני ומינהלי

לוח 3.15

התפלגות המשרות באוניברסיטאות (תשס"ה, באחוזים)

אחוז המשרות מסך משרות הסגל	שם האוניברסיטה
22%	האוניברסיטה העברית בירושלים
23%	אוניברסיטת תל-אביב
14%	הטכניון, מט"ל
14%	אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
11%	אוניברסיטת בר-אילן
9%	אוניברסיטת חיפה
7%	מכון ויצמן למדע

תרשים 3.12
הסגל באוניברסיטאות בתקציב הרגיל, לפי סוג הסגל
(תשנ"א-תשס"ה)

בתשס"ד ו-4,737 משרות בתשס"ג. מתשס"ג ועד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-498 משרות (10.5%), מתוכן 171 משרות בתשס"ה (4%).

משרות סגל ההוראה והמחקר הסתכמו ב-2,263 משרות בתשס"ה, 2,380 משרות בתשס"ד ו-2,582 משרות בתשס"ג. מתשס"ג עד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-319 (12.3%) – מתוכן 117 משרות בתשס"ה (5%).

משרות הסגל המינהלי והטכני הסתכמו ב-1,976 בתשס"ה, 2,030 משרות בתשס"ד ו-2,155 משרות בתשס"ג. מתשס"ג עד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-179 (8.3%), מתוכן 54 משרות בתשס"ד (2.6%).

הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל

סך משרות הסגל בטכניון הסתכם בתשס"ה ב-2,582 משרות לעומת 2,646 משרות בתשס"ד

ו-4,452 משרות בתשס"ג. מתשס"ג ועד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-324 משרות (7.3%) – מתוכן 87 משרות בתשס"ה (2%).

משרות סגל ההוראה והמחקר הסתכמו ב-2,031 משרות בתשס"ה, 2,069 משרות בתשס"ד ו-2,226 משרות בתשס"ג. מתשס"ג עד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-195 (8.8%) – מתוכן 38 משרות בתשס"ה (2%).

משרות הסגל המינהלי והטכני הסתכמו ב-2,088 משרות בתשס"ה, 2,135 משרות בתשס"ד ו-2,211 משרות בתשס"ג. מתשס"ג עד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-123 (5.6%) – מתוכן 47 משרות בתשס"ה (2.2%).

אוניברסיטת תל-אביב

סך משרות הסגל באוניברסיטת תל-אביב הסתכם בתשס"ה ב-4,239 משרות לעומת 4,410 משרות

אוניברסיטת בר-אילן

סך משרות הסגל באוניברסיטת בר-אילן הסתכם בתשס"ה ב-2,112 משרות לעומת 2,120 בתשס"ד ו-2,132 משרות בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ד ירד מספר המשרות ב-12 משרות (0.5%). בין תשס"ד לתשס"ה ירד מספר המשרות ב-8 משרות (0.3%).

משרות סגל ההוראה והמחקר הסתכמו ב-1,137 משרות בתשס"ה, 1,148 בתשס"ד ו-1,146 משרות בתשס"ג. מתשס"ג עד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-9 משרות (0.7%).

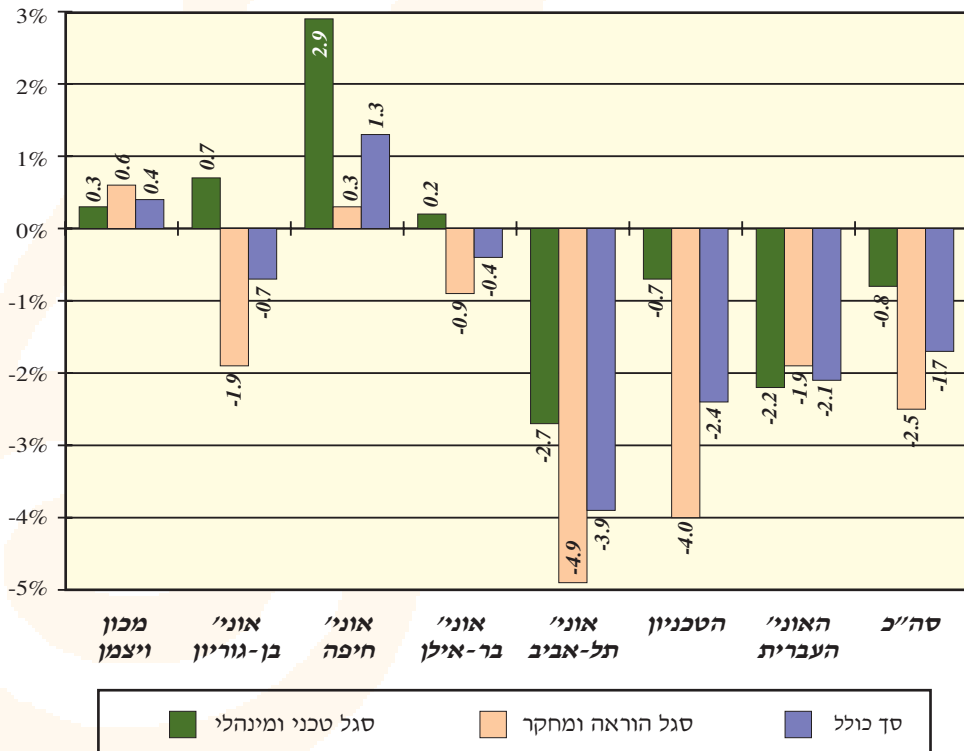
משרות הסגל המינהלי והטכני הסתכמו ב-975 משרות בתשס"ה, 972 משרות בתשס"ד ו-986 משרות בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ה ירד מספר המשרות ב-11 משרות (1.1%). בין תשס"ד לתשס"ה עלה מספר המשרות ב-3 משרות (0.3%).

ו-2,819 משרות בתשס"ג. מתשס"ג ועד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-237 משרות (8.4%) – מתוכן 64 משרות בתשס"ה (2.4%).

משרות סגל ההוראה והמחקר הסתכמו ב-1,298 משרות בתשס"ה, 1,352 משרות בתשס"ד ו-1,443 משרות בתשס"ג. מתשס"ג עד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-145 (10%), מתוכן 54 משרות בתשס"ד (4%).

משרות הסגל המינהלי והטכני הסתכמו ב-1,284 משרות בתשס"ה, 1,294 משרות בתשס"ד ו-1,375 משרות בתשס"ג. מתשס"ג עד תשס"ה ירד מספר המשרות ב-91 (6.6%), מתוכן 10 משרות בתשס"ד (0.7%).

תרשים 3.13
השינוי בסגל האקדמי ובסגל המינהלי באוניברסיטאות (תשס"ד-תשס"ה)

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

סך משרות הסגל באוניברסיטת בן-גוריון הסתכם בתשס"ה ב-2,716 משרות לעומת 2,735 משרות בתשס"ד ו-2,816 משרות בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ה ירד מספר המשרות ב-100 משרות (3.5%). בין תשס"ד לתשס"ה ירד מספר המשרות ב-19 משרות (0.6%).

משרות סגל ההוראה והמחקר הסתכמו ב-1442 בתשס"ה, 1,449 משרות בתשס"ד ו-1,535 משרות בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ה ירד מספר המשרות ב-93 משרות (6%). בין תשס"ד לתשס"ה ירד מספר המשרות ב-7 משרות (0.5%).

משרות הסגל המינהלי והטכני הסתכמו ב-1,294 משרות בתשס"ה, 1,285 משרות בתשס"ד ו-1,281

משרות בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ה עלה מספר המשרות ב-13 משרות (0.7%).

אוניברסיטת חיפה

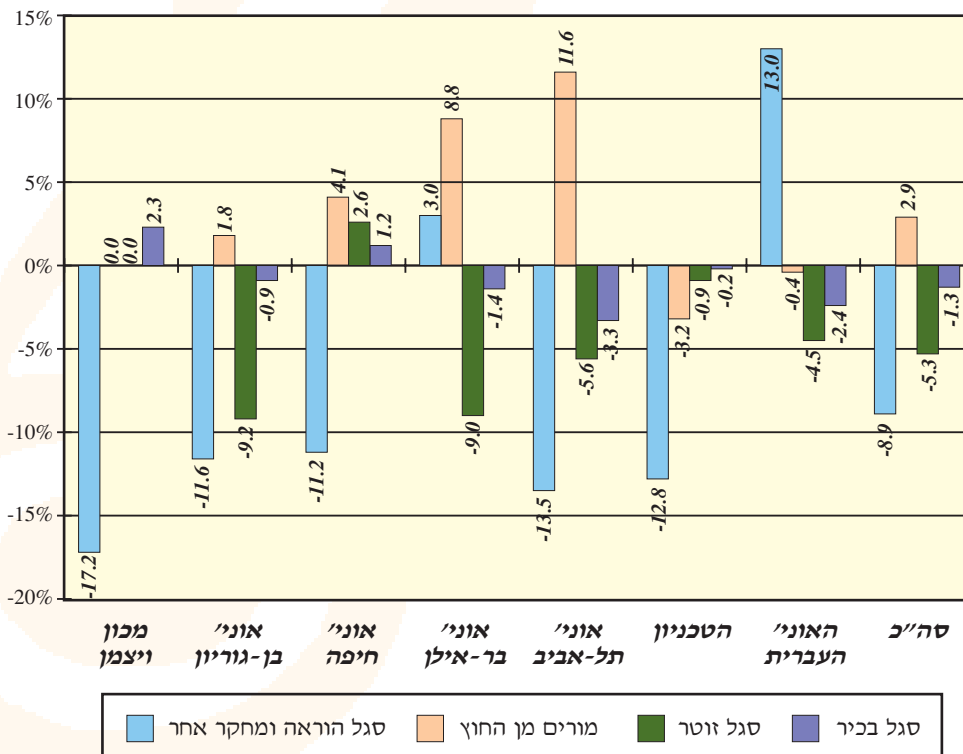
סך משרות הסגל באוניברסיטת חיפה הסתכם בתשס"ה ב-1,719 משרות לעומת 1,697 בתשס"ד ו-1,675 משרות בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ה עלה מספר המשרות ב-44 משרות (2.6%).

משרות סגל ההוראה והמחקר הסתכמו ב-1,056 משרות בתשס"ה, 1,053 משרות בתשס"ד ו-1,044 משרות בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ה עלה מספר המשרות ב-12 משרות (1.1%) – מתוכן 3 משרות בתשס"ה.

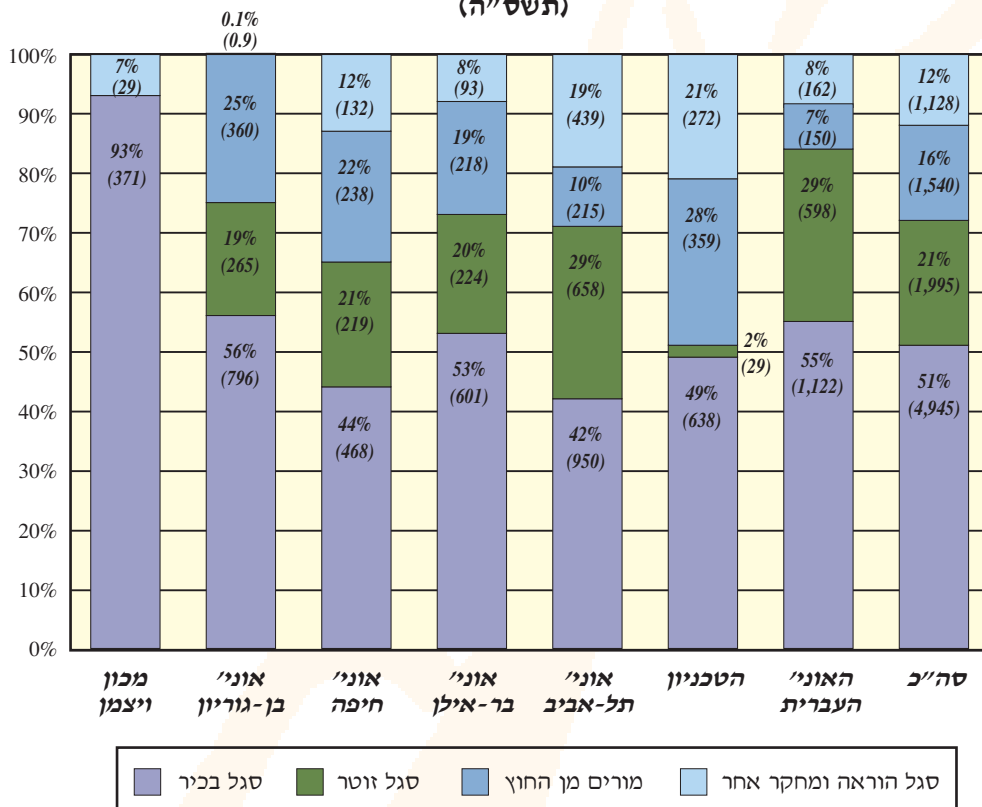
משרות הסגל המינהלי והטכני הסתכמו ב-663 משרות בתשס"ה, 644 משרות בתשס"ד ו-631

תרשים 3.14

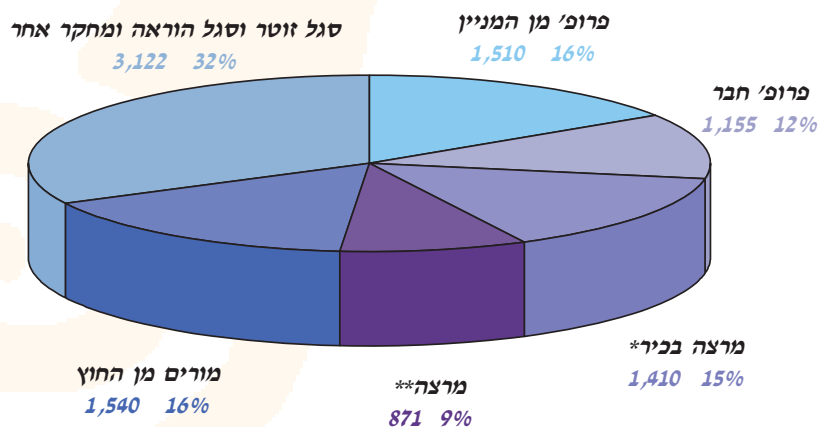
השינוי בסגל האקדמי באוניברסיטאות, לפי סוג הסגל (תשס"ד-תשס"ה)

3.15 תרשים
הרכב סגל ההוראה והמחקר באוניברסיטאות
(תשס"ה)

3.16 תרשים
סגל הוראה ומחקר באוניברסיטאות
(תשס"ה)

* כולל מורה בכיר.
 ** כולל מורה.

גיל הסגל האקדמי הבכיר באוניברסיטאות בתקציב הרגיל

במשך השנים חלה עלייה בגיל הממוצע של הסגל האקדמי הבכיר בכל המוסדות ובמרבית הדרגות ותחומי הלימוד. בסה"כ עלה הגיל הממוצע מ-52.2 בתשנ"ה ל-52.9 בתש"ס ול-53.4 בתשס"ד.

העלייה בגיל חברי הסגל האקדמי הבכיר באה לידי ביטוי בכמה אופנים:

1. בשנת תשנ"ה התרכז האחוז הגבוה ביותר של הסגל (37.4%) בגילאי 54-45. באופן טבעי בתנאים של גידול מואט ואף שלילי ותחלופה מועטת של הסגל, עם חלוף השנים, בשנת תשס"ד הועתק מרכז הכובד של הסגל האקדמי לגילאי 64-55. ראה תרשים 3.17.
2. עלייה באחוז חברי הסגל המבוגרים בגילאי +55, מ-39.8% בתשנ"ה ל-48.3% בתשס"ד.
3. ירידה באחוז חברי הסגל הצעירים (עד גיל 40), מ-10.2% מכלל הסגל האקדמי הבכיר בתשנ"ה עד ל-9.3% בתשס"ד.

משרות בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ה עלה מספר המשרות ב-32 משרות (5%) – מתוכן 19 משרות בתשס"ה (3%).

מכון ויצמן למדע

סך משרות הסגל במכון ויצמן הסתכם בתשס"ה ב-1,363 משרות לעומת 1,358 משרות בתשס"ד ו-1,367 משרות בתשס"ג. סה"כ ירד מספר המשרות בין תשס"ג לתשס"ה ב-4 משרות (0.4%).

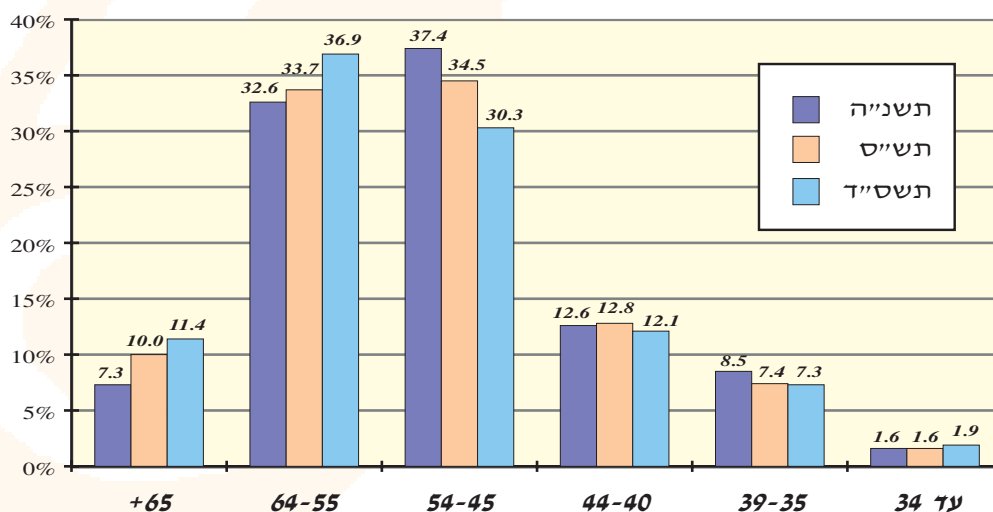
משרות סגל ההוראה והמחקר הסתכמו ב-401 משרות בתשס"ה, 398 משרות בתשס"ד ו-400 משרות בתשס"ג. סה"כ כמעט שלא השתנה מספר המשרות בין תשס"ג לתשס"ה.

משרות הסגל המינהלי והטכני הסתכמו ב-962 משרות בתשס"ה, 959 משרות בתשס"ד ו-967 משרות בתשס"ג. סה"כ ירד מספר המשרות ב-5 משרות (0.5%) בין תשס"ג לתשס"ה.

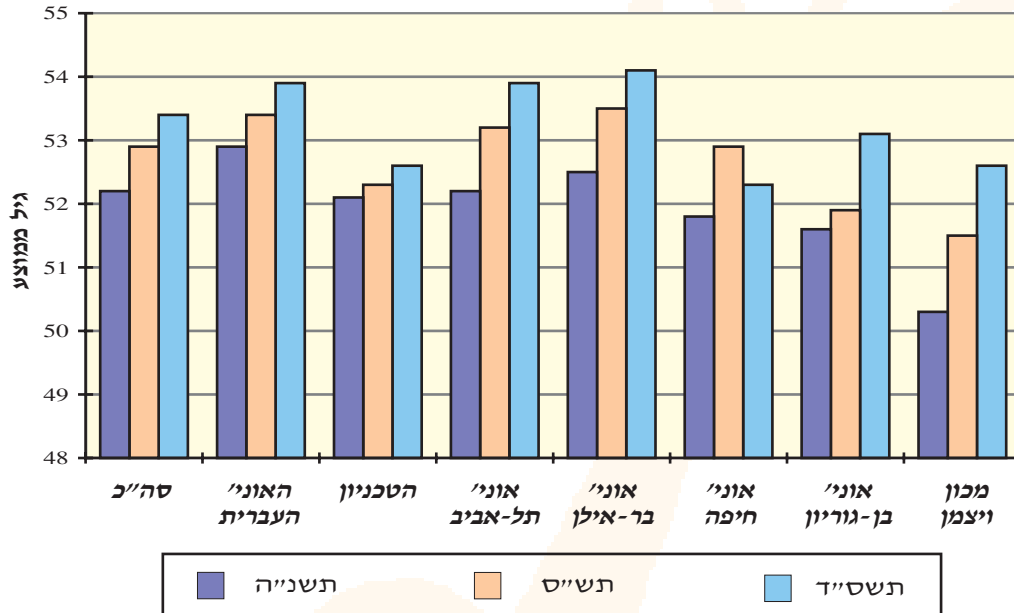
נתונים מפורטים על מצבת הסגל באוניברסיטאות ראה בנספח ז' בלוחות 13.ז.ג-15.ז.ג ועל מועסקים באוניברסיטה הפתוחה בלוחות 16.ז.ג-17.ז.ג.

תרשים 3.17

סגל אקדמי בכיר בתקציב הרגיל באוניברסיטאות, לפי גיל (באחוזים, תשנ"ה-תשס"ד)

תרשים 3.18
גיל ממוצע של סגל אקדמי בכיר בתקציב הרגיל באוניברסיטאות, לפי מוסד ושנה
(תשנ"ה-תשס"ד)

בממוצעי הגילאים לפי תחומי לימוד חלה עלייה בגילאי הסגל האקדמי הבכיר ברוב תחומי הלימוד, פרט למשפטים וחקלאות. בתשנ"ה היה תחום הלימודים עם הגיל הממוצע הגבוה ביותר חקלאות (53.9), ותחום הלימודים עם הגיל הממוצע הנמוך ביותר היה מתמטיקה ומדעי המחשב (48.7). בתשס"ד התמונה שונה: תחום הלימודים עם הגיל הממוצע הגבוה ביותר היה רפואה (55.2), ותחום הלימודים עם הגיל הממוצע הנמוך ביותר היה משפטים (47.1) – ראה תרשים 3.20.

בהשוואה בינלאומית עם אנגליה, אוסטרליה וארה"ב, כפי שמופיע בלוח 3.16, נראה כי הגיל הממוצע של חברי הסגל האקדמי הבכיר בישראל גבוה בהרבה משאר המדינות. בנוסף, בולטת התופעה של מיעוט באחוזי הסגל ה"צעיר" (עד גיל 35 או עד גיל 44) וריבוי הסגל ה"זקן" (גילאי 55+) בישראל לעומת שאר המדינות. כפי שמוצג בתרשים 3.21, הפער בגיל הממוצע של הסגל האקדמי הבכיר בין ארה"ב לישראל נשמר בכל תחומי הלימוד.

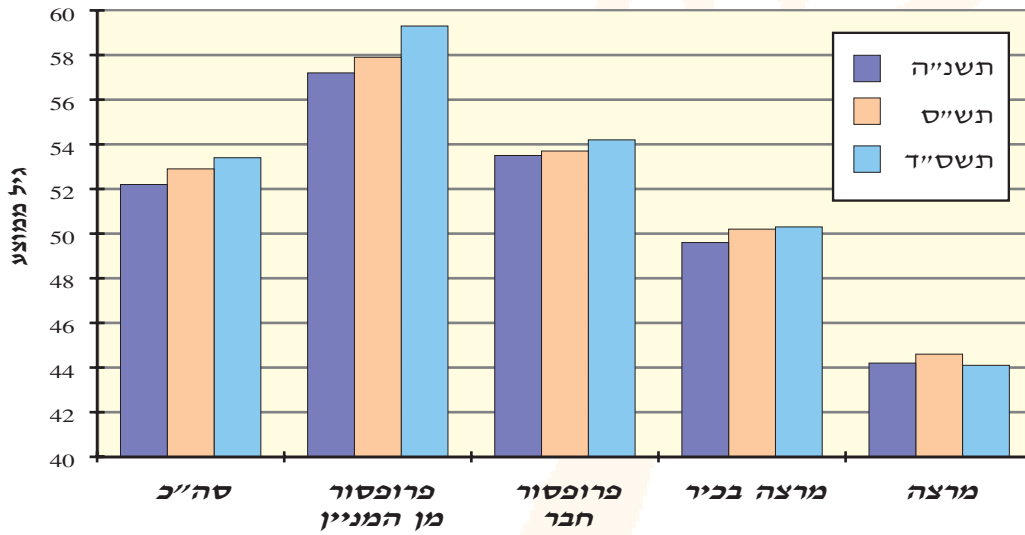
בממוצעי הגילאים לפי מוסדות חלה במהלך השנים עלייה בגיל הממוצע של סגל אקדמי בכיר בכל האוניברסיטאות (ראה תרשים 3.18).

בנוסף, חל שינוי במדרג המוסדות בין השנים תשנ"ה-תשס"ד. בשנת תשנ"ה היתה האוניברסיטה העברית המוסד עם ממוצע גילאי הסגל הגבוה ביותר (52.9), בתשס"ד נרשמה אוניברסיטת בר-אילן כמוסד עם ממוצע גילאי הסגל הגבוה ביותר – 54.1. בתשנ"ה המוסד עם ממוצע גילאי הסגל הנמוך ביותר היה מכון ויצמן למדע (50.3), בתשס"ד המוסד עם ממוצע גילאים הנמוך ביותר היה אוניברסיטת חיפה – 52.3.

בממוצעי הגילאים לפי דרגות נראה כי במהלך השנים חלה עלייה בגילאי הסגל בכל הדרגות, פרט לדרגת מרצה. בתשס"ד עמד הגיל הממוצע של פרופסור מן המניין על 59.3, פרופסור חבר 54.2, מרצה בכיר 50.3 ומרצה 44.1 (ראה תרשים 3.19).

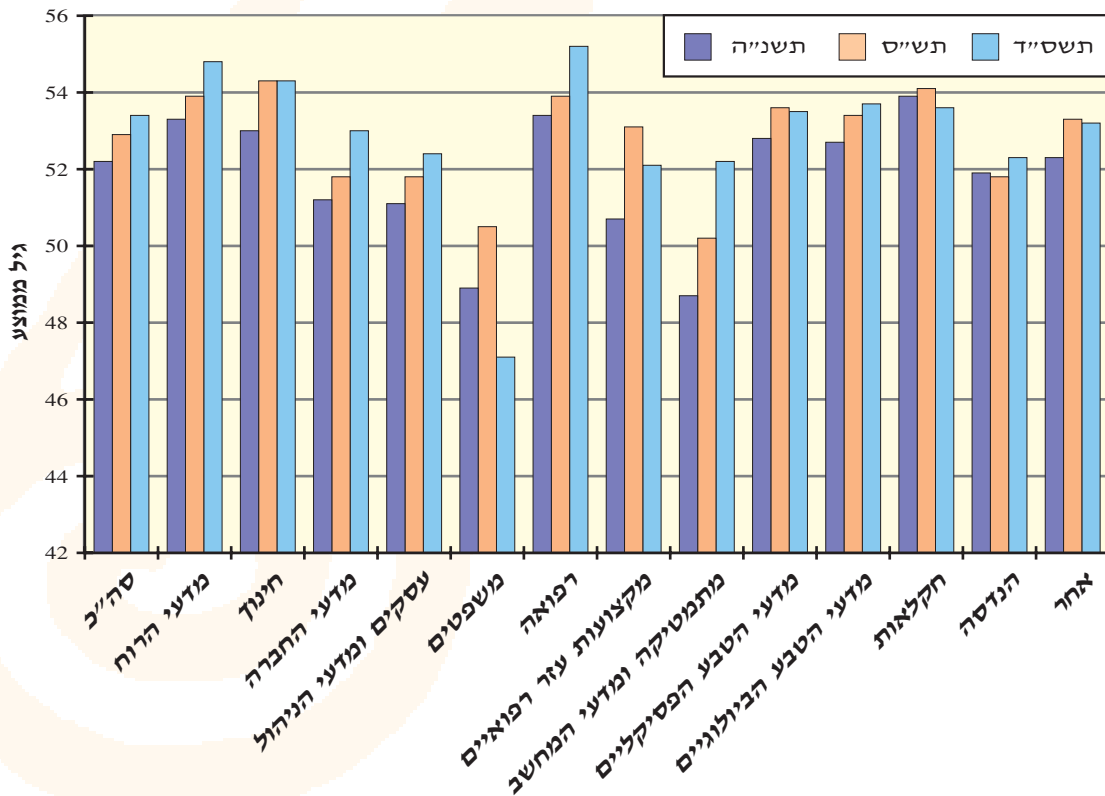
תרשים 3.19

גיל ממוצע של סגל אקדמי בכיר בתקציב הרגיל באוניברסיטאות, לפי דרגה ושנה (תשנ"ה-תשס"ד)

תרשים 3.20

גיל ממוצע של סגל אקדמי בכיר בתקציב הרגיל באוניברסיטאות, לפי תחום לימודים ושנה (תשנ"ה-תשס"ד)

לוח 3.16

גיל וגיל ממוצע של הסגל האקדמי הבכיר באוניברסיטאות – השוואה בינלאומית

מדינה	שנה	גיל ממוצע	אחוז עד גיל 35	אחוז עד גיל 44	אחוז גילאי +55
ארצות הברית	1998	49.4	5.7	33.2	32.2
אנגליה	2002/03	46.3	16.0	48.0	16.9
אוסטרליה*	2002	48.2	7.7	36.8	24.9
ישראל	תשס"ד	53.4	2.0	21.4	48.3

* באוסטרליה מתייחסים הנתונים לכלל מערכת ההשכלה הגבוהה.

מקור הנתונים:

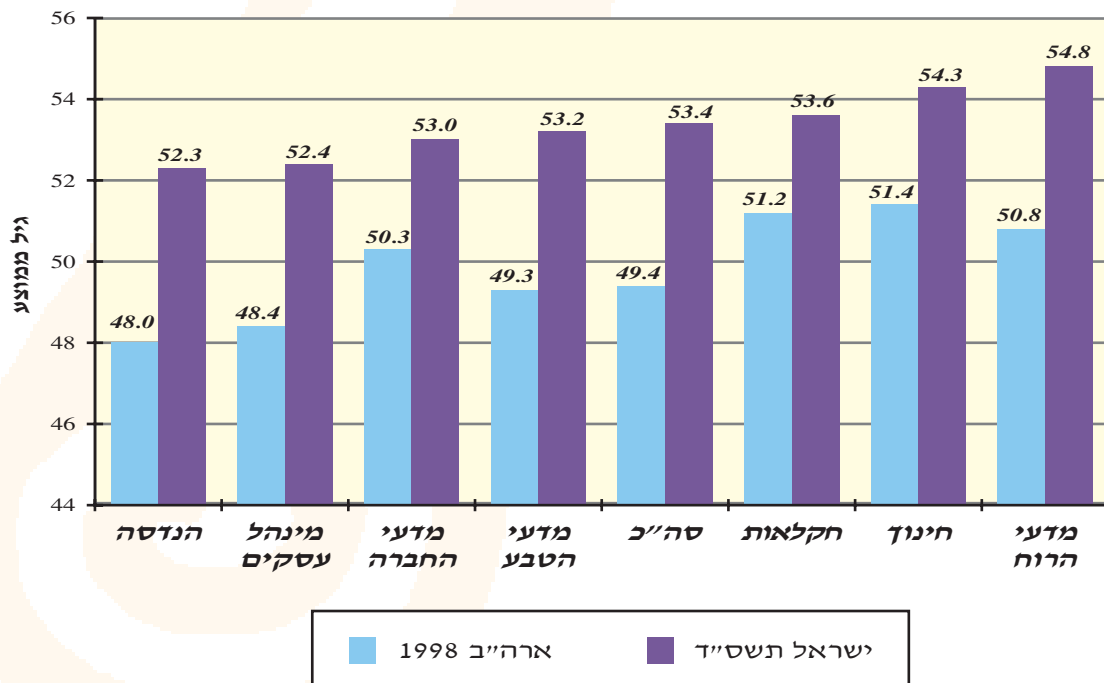
ארה"ב – עיבוד מיוחד מתוך: National Center for Education Statistics, National Study of Postsecondary Faculty, 1998.
אנגליה – Higher Education Statistics Agency, Resources of Higher Education Institutions, 2002/03.

אוסטרליה – Commonwealth Department of Education Science and Training, Staff 2002: Selected Higher Education Statistics, 2002.

ישראל – מינהל ות"ת.

תרשים 3.21

גיל ממוצע של סגל אקדמי בכיר בישראל ובארה"ב, לפי תחומי לימוד נבחרים

3.11.2 סגל העובדים במוסדות שאינם אוניברסיטאות ובמכללות

מוסדות ותיקים שאינם אוניברסיטאות

מצבת כוח האדם של סגל ההוראה במוסדות שאינם אוניברסיטאות²⁰ בתשס"ה היתה 764 משרות שלמות, בתשס"ד 702 משרות ובתשס"ג²¹ 638 משרות. בין תשס"ג לתשס"ה עלה מספר המשרות ב-126 משרות (20%) – מתוכן 62 משרות בתשס"ה (9%).

מצבת כוח האדם של הסגל האקדמי הבכיר²² במוסדות שאינם אוניברסיטאות בתשס"ה היתה 326 משרות שלמות, בתשס"ד ו-300 בתשס"ג. בין תשס"ג לתשס"ה עלה מספר המשרות ב-26 (8.6%) – מתוכן 12 משרות בתשס"ה (3.8%).

הסגל האקדמי הבכיר היווה בתשס"ה 43% מכלל סגל ההוראה לעומת 45% בתשס"ד ו-47% בתשס"ג.

בתשס"ה היתה מצבת כוח האדם של מורים מן החוץ במוסדות שאינם אוניברסיטאות

כ-391 ש"ע משרות שלמות, בתשס"ד כ-340 ש"ע משרות ובתשס"ג 285 ש"ע משרות. בין תשס"ג לתשס"ה עלה מספר ש"ע משרות ב-106 (37%) – מתוכם 51 בתשס"ה (15%).

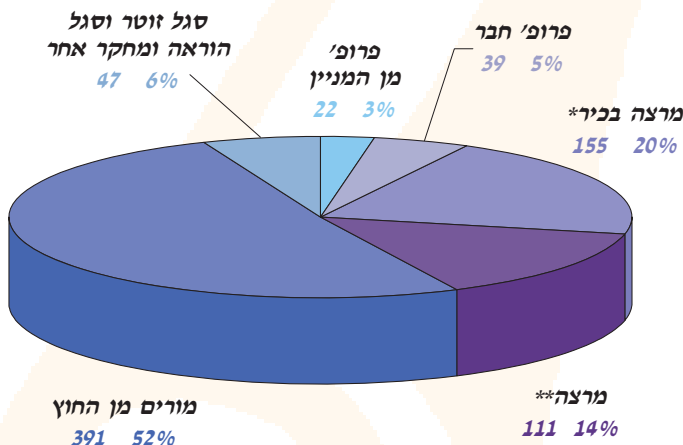
סגל מורים מן החוץ היווה 51% מכלל סגל ההוראה בתשס"ה לעומת 48% בתשס"ד ו-45% בתשס"ג.

בתשס"ה מנתה מצבת כ"א של הסגל הזוטר וסגל הוראה ומחקר אחר 47 משרות, בתשס"ד 48 משרות ובתשס"ג 53 משרות. בין תשס"ג לתשס"ה ירד מספר המשרות ב-6 (11%) – מתוכן כ-1 משרה בתשס"ה.

סגל זוטר וסגל הוראה ומחקר אחר היווה בתשס"ה 6% מכלל סגל ההוראה, בתשס"ד 7% ובתשס"ג 8%.

3.22 תרשים

סגל הוראה ומחקר במוסדות הוותיקים שאינם אוניברסיטאות (תשס"ה)

* כולל מורה בכיר.
** כולל מורה.

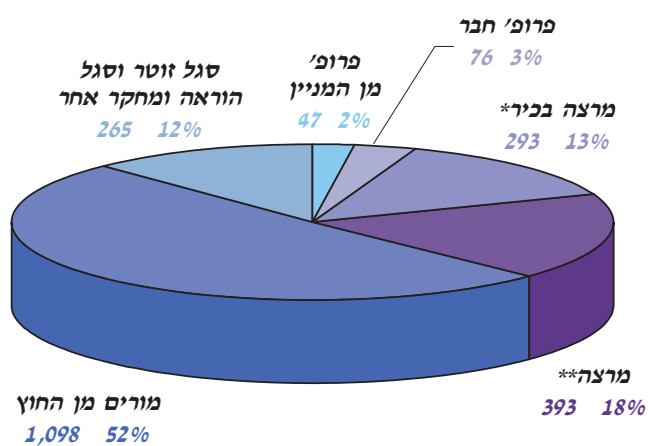
20. בצלאל – האקדמיה לאמנות ולעיצוב, בית ספר גבוה לטכנולוגיה – מכון לב, שנקר – בית ספר גבוה להנדסה ולעיצוב, האקדמיה למוסיקה ולמחול ע"ש רובין.

21. בדו"ח מס' 30 לשנת תשס"ג נפלה טעות ולא הוכנסו משרות סגל הוראה ומחקר אחר, המסתכמות ב-17 משרות.

22. סגל אקדמי בכיר משרתי כולל מורה בכיר ומורה.

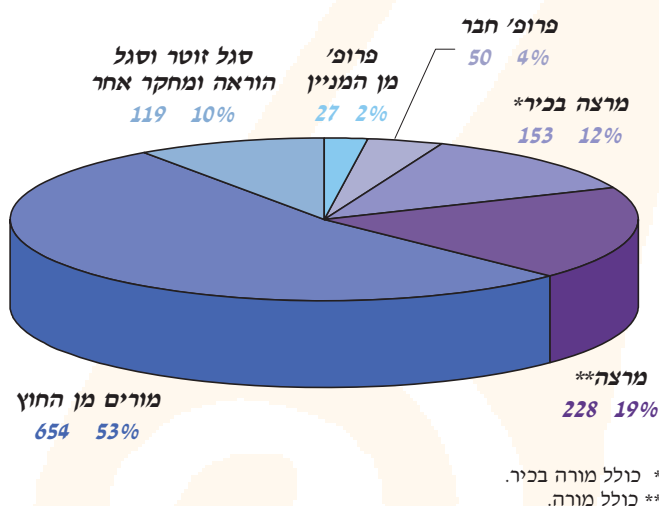
מכללות

3.23 תרשים סגל הוראה בכל המכללות (תשס"ה)

* כולל מורה בכיר.
** כולל מורה.

3.24 תרשים סגל הוראה במכללות הכלליות (תשס"ה)

* כולל מורה בכיר.
** כולל מורה.

מצבת כוח האדם של סגל הוראה במכללות (מכללות כלליות, מכללות טכנולוגיות, ומסלולים בחסות אקדמית של אוניברסיטאות) בתשס"ה היתה 2,172 משרות שלמות, לעומת 2,050 משרות בתשס"ד ו-1,968 משרות בתשס"ג.

מצבת כ"א של הסגל המינהלי במכללות בתשס"ה היתה 1,283 משרות שלמות. הסגל המינהלי מהווה 37% מכלל הסגל במכללות.

בתשס"ד היווה הסגל האקדמי הבכיר 36.8% מכלל סגל ההוראה, 50.6% מסגל ההוראה היו מורים מן החוץ ו-12.6% – סגל זוטור וסגל הוראה אחר.

בתשס"ה היווה הסגל האקדמי הבכיר 37.2% מכלל סגל ההוראה, 50.5% מסגל ההוראה היו מורים מן החוץ ו-12.2% – סגל זוטור וסגל הוראה אחר.

במכללות הכלליות²³ – מצבת כוח האדם של סגל ההוראה היתה 1,231 משרות שלמות בתשס"ה, 941 משרות בתשס"ד ו-904 משרות שלמות בתשס"ג.

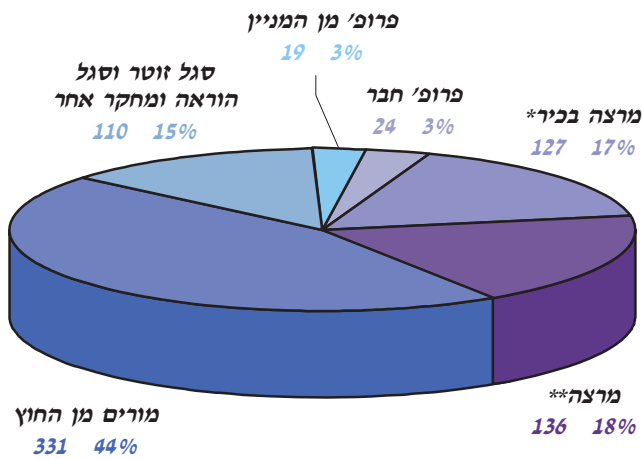
בתשס"ד הסגל האקדמי הבכיר היווה 36% מכלל סגל ההוראה, מורים מן החוץ היוו 53% וסגל זוטור וסגל הוראה אחר – 11%.

בתשס"ה הסגל האקדמי הבכיר היווה 37% מכלל סגל ההוראה, מורים מן החוץ היוו 53% וסגל זוטור וסגל הוראה אחר – 10%.

מצבת כ"א של הסגל המינהלי במכללות הכלליות בתשס"ה היתה 777 משרות שלמות, 38% מכלל הסגל.

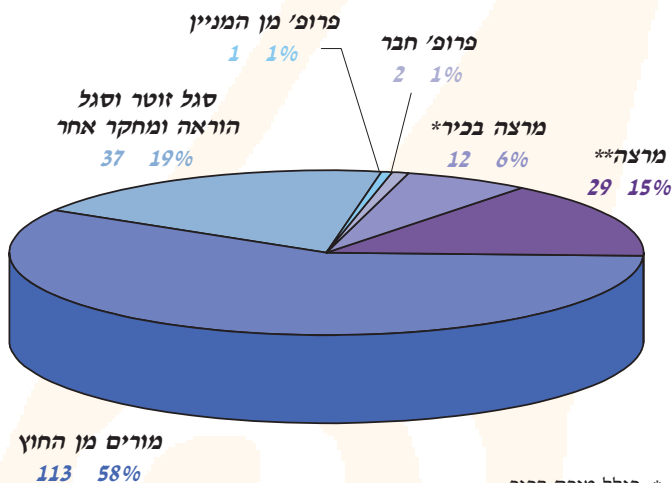
23. מכללה אקדמית תל-אביב יפו, מכללה אקדמית ע"ש ספיר, מכללה אקדמית עמק יזרעאל, מכללה אקדמית תל-חי, מרכז אקדמי רופין, המכללה האקדמית ביהודה ושומרון, המכללה האקדמית אשקלון ומכללת עמק הירדן. עד תשס"ד (כולל) נמנו המכללה האקדמית אשקלון ומכללת עמק הירדן עם המכללות בחסות אקדמית של אוניברסיטאות. בתשס"ה נוספו מכללות אלה לרשימת המכללות הכלליות העצמאיות.

3.25 תרשים סגל הוראה במכללות הטכנולוגיות (תשס"ה)

* כולל מורה בכיר.
** כולל מורה.

3.26 תרשים סגל הוראה במסלולים בחסות אקדמית של אוניברסיטאות (תשס"ה)

* כולל מורה בכיר.
** כולל מורה.

במכללות הטכנולוגיות²⁴ — מצבת כוח האדם של סגל הוראה בתשס"ה היתה 748 משרות שלמות לעומת 727 משרות בתשס"ד ו-705 משרות בתשס"ג.

בתשס"ד סגל אקדמי בכיר היווה 40% מכלל סגל ההוראה, מורים מן החוץ היוו 46% וסגל זוטור וסגל הוראה אחר היווה 14%.

בתשס"ה סגל אקדמי בכיר היווה 41% מכלל סגל ההוראה, מורים מן החוץ היוו 44% וסגל זוטור וסגל הוראה אחר היווה 15%.

מצבת כוח האדם של הסגל המינהלי במכללות הטכנולוגיות בתשס"ה היתה 364 משרות שלמות, 33% מכלל הסגל.

במסלולים בחסות אקדמית של אוניברסיטאות²⁵ היתה מצבת כוח האדם של סגל הוראה בתשס"ה 194 משרות שלמות. בתשס"ד — 382 משרות ובתשס"ג 359 משרות.

בתשס"ד סגל אקדמי בכיר היווה 32%, מורים מן החוץ היוו 53% וסגל זוטור וסגל הוראה אחר — 15%.

בתשס"ה סגל אקדמי בכיר היווה 23%, מורים מן החוץ היוו 58% וסגל זוטור וסגל הוראה אחר — 19%.

מצבת כוח האדם של הסגל המינהלי במסלולים בחסות אקדמית של אוניברסיטאות בתשס"ה היתה 142 משרות שלמות, 42% מכלל הסגל.

נתונים מפורטים על מצבת הסגל במוסדות שאינם אוניברסיטאות ובמכללות ראה בנספח ז', בלוחות נ.ז. 18-20.

24. המכללה האקדמית להנדסה אורט בראודה, המכללה האקדמית להנדסה בתל-אביב, המכללה האקדמית להנדסה בנגב, מכון אקדמי טכנולוגי חולון, המכללה להנדסה ירושלים ומכללת הדסה.

25. מכללה אחוה, מכללת גליל מערבי ומכללת צפת. עד תשס"ד (כולל) נמנו מכללת אשקלון ומכללת עמק הירדן ברשימת המכללות בחסות אקדמית של אוניברסיטאות. החל מתשס"ה נמנים נתוני הסגל שלהן עם המכללות הכלליות.

3.12 פרסומים סטטיסטיים על השכלה הגבוהה

- סטודנטים באוניברסיטאות ובמוסדות אחרים להשכלה גבוהה – תשס"ה, לקט ממצאים סטטיסטיים מס' 5, 2006.

בנוסף לפרסומים הנ"ל, מפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ריכוז של נתונים על השכלה גבוהה וכן נתונים רלוונטיים אחרים, כגון: ההוצאה הלאומית לחינוך, מקבלי תעודת בגרות, תלמידים בתי-ספר תיכוניים ובמוסדות על-תיכוניים ותלמידים במכינות קדם-אקדמיות בפרק "חינוך ותרבות" בשנתון הסטטיסטי לישראל.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (במימון ות"ת ובהנחייתה), אוספת ומעבדת מידע סטטיסטי מגוון על מערכת ההשכלה הגבוהה.

להלן רשימת הסקרים בנושאים אלה שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מאז פורסם דו"ח ות"ת 30:

- מועמדים ללימודי תואר ראשון באוניברסי-טאות – תשס"ג, לקט ממצאים סטטיסטיים מס' 21, 2003.
- מועמדים ללימודי תואר ראשון וללימודי תואר שני באוניברסיטאות – תשס"ד, לקט ממצאים סטטיסטיים מס' 2, 2005.
- סטודנטים באוניברסיטאות ובמוסדות אחרים להשכלה גבוהה – תשס"ד, לקט ממצאים סטטיסטיים מס' 4, 2005.
- מקבלי תארים מן האוניברסיטאות ומהמוסדות האחרים להשכלה גבוהה – תשס"ד, לקט ממצאים סטטיסטיים מס' 18, 2005.
- מועמדים ללימודי תואר ראשון, סטודנטים ומקבלי תארים באוניברסיטאות, תשס"ג-תשס"ד, תכונות דמוגרפיות ופריסה גאוגרפית, מס' 1252, 2005.
- מועמדים ללימודי תואר ראשון וללימודי תואר שני באוניברסיטאות – תשס"ה, לקט ממצאים סטטיסטיים מס' 26, 2005.
- מכללות אקדמיות – תשס"ד, לקט ממצאים סטטיסטיים מס' 1, 2006.